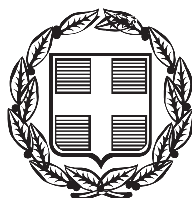

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 213**

10 Φεβρουαρίου 2015

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθμ. απόφ. 591/2014

Λήψη απόφασης επί της αυτεπάγγελτης έρευνας της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού κατόπιν της υπ' αριθ. πρωτ. 3265/06.06.2007 καταγγελίας των οδοντιάτρων [...] και [...] κατά της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΕ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτιρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 15η Ιουλίου 2014, ημέρα Τρίτη και ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση:

Προεδρεύων: Δημήτριος Λουκάς (Αντιπρόεδρος Ε.Α.)
Μέλη: Λευκοθέα Ντέκα,
Φραγκίσκος Αρμάος και
Νικόλαος Νικολαΐδης
Γραμματέας: Ηλιάνα Κούτρα

Θέμα της συνεδρίασης: Λήψη απόφασης επί της αυτεπάγγελτης έρευνας της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού κατόπιν της υπ' αριθμ. πρωτ. 3265/06.06.2007 καταγγελίας των οδοντιάτρων [...] και [...] κατά της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης.

Πριν την έναρξη της συζήτησης, ο Προεδρεύων όρισε Γραμματέα της υπόθεσης την Ηλιάνα Κούτρα, με αναπληρώτρια την Παρασκευή Ζαχαριά.

Στη συνεδρίαση η νομίμως κλητευθείσα Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου της, Ιωάννη Σκορίνη.

Στην αρχή της συζήτησης, ο Προεδρεύων έδωσε το λόγο στον Εισηγητή της υπόθεσης, Νικόλαο Νικολαΐδη, ο οποίος ανέπτυξε συνοπτικά την υπ' αριθμ. πρωτ. 3432/15.5.2014 γραπτή Εισήγηση επί της κρινόμενης υπόθεσης και πρότεινε, για τους λόγους που αναφέρονται αναλυτικά στην Εισήγηση:

1. Να διαπιστωθεί η παράβαση του άρθρου 1 του Ν. 703/1977, όπως ίσχυε, και του άρθρου 1 του Ν. 3959/2011, όπως ισχύει, αναφορικά με την περιγραφόμενη στο ως άνω σκεπτικό καταστατική πρόβλεψη της Ένωσης, για το διάστημα από τις 30 Νοεμβρίου 1988 έως σήμερα και αναφορικά με τους ως άνω τιμοκαταλόγους για το διάστημα ετών 2001 έως 2010.

2. Να επιβληθεί πρόστιμο στην Ένωση για την ως άνω διαπιστωθείσα παράβαση, υπολογιζόμενο επί του συνολικού κύκλου εργασιών αυτής, το οποίο θα υπολογισθεί βάσει του άρθρου 25 παρ. 2 και 3 του Ν. 3959/2011.

3. Να απειληθεί η Ένωση με πρόστιμο και χρηματική ποινή, εάν με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού βεβαιωθεί η συνέχιση ή η επανάληψη της διαπιστωθείσας παράβασης, ή η μη συμμόρφωση της Ένωσης με την απόφαση που θα εκδοθεί βάσει της παρούσας εισήγησης.

4. Να υποχρεωθεί η Ένωση να απαλείψει από το καταστατικό της την περιγραφόμενη στο ως άνω σκεπτικό σχετική ρήτρα που αντίκειται στις απαγορευτικές διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 και να παραλείπει την ως άνω διαπιστωθείσα παράβαση στο μέλλον.

5. Να υποχρεωθεί η Ένωση όπως δημοσιεύσει την απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού: α) σε εφημερίδες που κυκλοφορούν σε τοπική κλίμακα, και ειδικότερα, σε τοπική εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στο Νομό Ηρακλείου και, αντίστοιχα, σε τοπική εφημερίδα με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στο Νομό Λασιθίου και β) σε δύο (2) πανελλήνιες Κυριακάτικες εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας.

6. Να υποχρεωθεί η Ένωση να αποστείλει με συστημένη επιστολή και απόδειξη παραλαβής σε έκαστο των οδοντιάτρων δραστηριοποιούμενων στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου σχετικό δελτίο τύπου, όπου θα αναφέρεται ότι οι τιμές για τις οδοντοτεχνικές εργασίες διαμορφώνονται ελεύθερα.

7. Να υποχρεωθεί η Ένωση να ενημερώσει εγγράφως τους οδοντοτεχνίτες-μέλη της για την απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κοινοποιώντας το σχετικό έγγραφό της στην Επιτροπή Ανταγωνισμού.

8. Να υποχρεωθεί η Ένωση να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από την κοινοποίηση σε αυτήν της απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, τα μέτρα που έλαβε σε υλοποίηση των ανωτέρω υποχρεώσεων.

Κατόπιν το λόγο έλαβε ο πληρεξούσιος δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους, ο οποίος τοποθετήθηκε επί της εισηγήσεως, ανέπτυξε τις απόψεις του, έδωσε διευκρινίσεις και απάντησε σε ερωτήσεις, που του υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα Μέλη της ΕΑ. Για τη θεμελίωση των ισχυρισμών του, ο πληρεξούσιος δικηγόρος της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης ζήτησε την εξέταση μαρτύρων. Η Επιτροπή αποδεχόμενη το αίτημά του εξέτασε τους μάρτυρες: 1) [...] και 2) [...].

Με την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας και την εξέταση των μαρτύρων ο πληρεξούσιος δικηγόρος των μερών ζήτησε και ο Προεδρεύων του Τμήματος χορήγησε προθεσμία πέντε (5) εργάσιμων ημερών μετά την παραλαβή των πρακτικών από το ενδιαφερόμενο μέρος, προκειμένου να υποβάλουν το συμπληρωματικό τους υπόμνημα.

Το Τμήμα της Επιτροπής συνήλθε σε διάσκεψη την 24η Σεπτεμβρίου 2014 (ημέρα Τετάρτη και ώρα 13:00), στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1ου ορόφου των Γραφείων του, επί της ως άνω υπόθεσης με τη συμμετοχή του Εισηγητή Νικολάου Νικολαΐδη, ο οποίος δεν έλαβε μέρος στην ψηφοφορία και αφού έλαβε υπόψη του τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, την Εισήγηση, τις απόψεις που διατύπωσε προφορικώς το ενδιαφερόμενο μέρος κατά τη συζήτηση της υπόθεσης και με τα υπομνήματά τα οποία υπέβαλε, καθώς και τα όσα κατέθεσαν οι μάρτυρες κατά την ακροαματική διαδικασία,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΟ - ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ

1. Στις 06.06.2007 κατατέθηκε στην Υπηρεσία καταγγελία των [...] και [...] (εφ' εξής και «καταγγέλλοντες») κατά της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης (εφ' εξής και «καταγγελλόμενη» ή «Ένωση»), η οποία αφορά ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 (ήδη άρ. 1 παρ. 1 του Ν. 3959/2011) καθώς και του άρθρου 81 ΣυνθΕΚ [ήδη άρ. 101 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής και ΣΛΕΕ)].

2. Συγκεκριμένα, οι καταγγέλλοντες αναφέρουν ότι η Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης απέστειλε τιμοκατάλογο ενδεικτικών τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών, κατόπιν απόφασης Γενικής Συνέλευσής της, στους βασικούς πελάτες της, ήτοι στους οδοντίατρους με έδρα την Κρήτη. Το γεγονός αυτό, κατά τους καταγγέλλοντες, παραβιάζει τις ανωτέρω διατάξεις του νόμου, καθώς συνιστά πρακτική εναρμονισμένων τιμών από τα μέλη της. Οι καταγγέλλοντες αναφέρουν ότι η πρακτική αυτή ακολουθείται από την ένωση των προμηθευτών τους εδώ και πολλά χρόνια, μέσω της αποστολής στους τοπικούς οδοντίατρους σε ετήσια βάση, τιμοκαταλόγου με αύξηση τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών αδικαιολόγητα υψηλή[1], «πολύ πάνω» του ισχύοντος κατ' έτος πληθωρισμού. Προς επίρρωση των ισχυρισμών τους, συνημμένα στο έντυπο καταγγελίας, προσκομίζουν τον αποσταλμένο προς αυτούς κατάλογο με τίτλο «Τιμοκατάλογος ενδεικτικών τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών κατόπιν απόφασης Γενικής Συνέλευσης» και με ισχύ από 01.05.2007.

Β. ΤΑ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ

Β.1. Οι καταγγέλλοντες

3. Οι [...] και [...] είναι χειρούργοι οδοντίατροι με επαγγελματική έδρα το Ηράκλειο Κρήτης.

Β.2. Η καταγγελλόμενη

4. Η Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης ιδρύθηκε το 1976, σε αντικατάσταση του Συνδέσμου Οδοντομηχανικών Ηρακλείου. Το αρχικό καταστατικό του 1976 αντικαταστάθηκε- τροποποιήθηκε το 1988[2] και τροποποιήθηκε εκ νέου το 1993[3]. Βασικοί σκοποί του σωματείου είναι η καλλιέργεια του πνεύματος συνδικαλισμού μεταξύ των μελών του, η μελέτη των προβλημάτων του κλάδου, η ενθάρρυνση της συνεργασίας των μελών του κλπ. Η έδρα της Ένωσης είναι στην Πλατεία Ρήγα Φεραίου 13 στο Ηράκλειο. Κατά την ημερομηνία διενέργειας του επιτόπιου ελέγχου, Πρόεδρος του ΔΣ της καταγγελλόμενης ήταν ο [...] ενώ σήμερα είναι πρόεδρος ο [...][4].

5. Στην εν λόγω Ένωση είναι εγγεγραμμένοι ως μέλη οι επαγγελματίες οι οποίοι προσφέρουν οδοντοτεχνικές υπηρεσίες και προϊόντα και εδρεύουν στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου. Κατά εκτίμηση της Ένωσης, το 2012, ο αριθμός των νομίμων εργαστηριούχων οδοντοτεχνιτών που δραστηριοποιούνται στην περιφέρειά της ήταν 42, όσοι δηλαδή και οι εγγεγραμμένοι στο σωματείο[5]. Η Ένωση εκτιμούσε συνεπώς πως δεν υπήρχαν οδοντοτεχνίτες που να ασκούσαν το επάγγελμα χωρίς να είναι εγγεγραμμένοι σε αυτήν. Ωστόσο προκύπτει από την αναλυτική ονομαστική λίστα που έστειλε η Ένωση το 2014[6] ότι τα εγγεγραμμένα μέλη για το 2014 ανέρχονται σε 32[7].

Γ. ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

6. Ο ορισμός της σχετικής αγοράς περιλαμβάνει τη σχετική αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών και τη σχετική γεωγραφική αγορά.

Γ.1. Σχετική Αγορά Προϊόντος

7. Η σχετική αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων ή υπηρεσιών που θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμες ή δυνάμενες να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των

1 Αναφέρει αύξηση τιμών καταλόγου για το έτος 2007 σε ποσοστό 15% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

2 Προκειμένου να προσαρμοστούν οι διατάξεις του στο Ν. 1712/1987 (βλ. την με αρ. πρωτ. Επιτροπής Ανταγωνισμού (εφεξής και ΕΑ) 5581/4.7.2012 επιστολή της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης).

3 Προκειμένου να προσαρμοστούν οι διατάξεις του στο Ν. 2081/1992 (βλ. την με αρ. πρωτ. 5581/4.7.2012 επιστολή της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης).

4 Βλ. Πρακτικό ΓΣ της 20.6.2011 και Πρακτικό ΔΣ της 11.5.2012. Σε τηλεφωνική επικοινωνία στις 28.4.2014, ο [...] επιβεβαίωσε ότι Πρόεδρος του Συλλόγου παραμένει μέχρι σήμερα ο [...].

5 Βλ. παρ. 3 στην με αριθμ. πρωτ. 5581/4.7.2012 επιστολή της.

6 Βάσει συνημμένου ηλεκτρονικού αρχείου excel στην με αρ. πρωτ. 1956/5.3.2014 επιστολή της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης.

7 Αυτό προκύπτει από τα συνολικά μέλη που έχουν εγγραφεί από το 1987 (σύνολο 52), αφαιρώντας το σύνολο των μελών που διεγράφησαν ή αποχώρησαν (σύνολο 20) μέχρι το 2014.

χαρακτηριστικών τους, της τιμής τους, της σκοπούμενης χρήσης τους[8].

8. Τα μέλη της καταγγελλόμενης δραστηριοποιούνται στην αγορά παροχής οδοντοτεχνικών υπηρεσιών και προϊόντων, η οποία είναι η αγορά προηγούμενης οικονομικής βαθμίδας (upstream market)[9] σε σχέση με την αγορά που δραστηριοποιούνται οι καταγγέλλοντες (παροχή οδοντιατρικών υπηρεσιών), εφόσον τα μέλη της πρώτης προμηθεύουν τους δεύτερους με απαραίτητα για την εργασία τους σκευάσματα.

9. Για τους σκοπούς της υπό εξέταση υπόθεσης, ως σχετική αγορά υπηρεσιών ορίζεται η αγορά οδοντοτεχνικών υπηρεσιών και σκευασμάτων[10]. Σε κάθε περίπτωση, η αξιολόγηση των πρακτικών της καταγγελλόμενης δεν θα μεταβάλλετο υπό οιονδήποτε εναλλακτικό ορισμό της αγοράς.

Γ.2. Γεωγραφική Αγορά

10 Κατά δήλωση της καταγγελλόμενης, τα μέλη της δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου[11]. Από την προσκομισθείσα λίστα των μελών για τα έτη 2007, 2012 και 2014 επιβεβαιώνεται ότι, αν και η συντριπτική πλειοψηφία δραστηριοποιείται στην πόλη του Ηρακλείου, εντούτοις εμφανίζονται και εγγεγραμμένα μέλη που εδρεύουν στις πόλεις του νομού Λασιθίου (Σητεία, Ιεράπετρα, Αγ. Νικόλαος) αλλά και σε κωμόπολη του νομού Ηρακλείου (Μοίρες).

11. Λαμβάνοντας υπόψη

α) την ύπαρξη οδοντοτεχνιτών στις μεγαλύτερες πόλεις των δύο νομών,

β) το γεγονός ότι λόγω της φύσης του επαγγέλματος και των παρεχόμενων προϊόντων/υπηρεσιών δεν είναι σύνηθες οι επαγγελματίες μιας πόλης (π.χ. Ηράκλειο) να διατηρούν σταθερή πελατειακή σχέση με οδοντιάτρους μιας άλλης (π.χ. Ρέθυμνο) στην οποία υπάρχουν τοπικοί οδοντοτεχνίτες και

γ) ότι οι οδοντοτεχνίτες των μεγαλύτερων πόλεων εξυπηρετούν τους οδοντιάτρους των κοντινών χωριών ή κωμοπόλεων όπου δεν υπάρχουν ενεργοί επαγγελματίες οδοντοτεχνίτες,

ως σχετική γεωγραφική αγορά της υπό εξέταση υπόθεσης ορίζονται οι νομοί Ηρακλείου και Λασιθίου.

Δ. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ - ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Δ.1. Επιτόπιος έλεγχος και ερωτηματολόγια

12. Κατόπιν της ανωτέρω καταγγελίας, η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (εφεξής και Γ.Δ.Α.) πραγματοποίησε τις κάτωθι ενέργειες:

α) Την 12η Μαΐου 2010 διενεργήθηκε επιτόπιος έλεγχος[12] στα γραφεία της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης. Κατά τη διενέργεια του ελέγχου συλλέχθηκαν μεταξύ άλλων τα κάτωθι στοιχεία σε έγχαρτη μορφή:

● Τιμοκατάλογος οδοντοτεχνικών εργασιών της Ενώσεως Οδοντοτεχνιτών Κρήτης με τίτλο «Τιμοκατάλογος οδοντοτεχνικών εργασιών - Κατώτατο όριο αμοιβών» και ισχύ από την 01.05.2005. Στο τέλος του τιμοκαταλόγου αναγράφεται η φράση «Οι εργασίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμοκατάλογο θα γίνονται κατόπιν συμφωνίας με τον οδοντίατρο».

● Τιμοκατάλογος προτεινόμενων τιμών συλλόγου εργαστηριούχων οδοντοτεχνιτών [...] για το έτος 2006.

● Το από 26.04.2007 ανυπόγραφο έγγραφο, το οποίο περιλαμβάνει θέματα συζήτησης της ΓΣ της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης, μεταξύ των οποίων είναι η κοστολόγηση των εργασιών και το μοίρασμα καταλόγων τιμολογίου της χρονιάς.

● Τιμοκατάλογος της Ενώσεως Οδοντοτεχνιτών Κρήτης με τίτλο «ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Ενδεικτικών τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών κατόπιν απόφασης Γενικής Συνέλευσης» και ισχύ από την 01.05.2007. Όπως και στον τιμοκατάλογο του 2005, αναγράφεται η φράση «Οι εργασίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμοκατάλογο θα γίνονται κατόπιν συμφωνίας με τον οδοντίατρο».

● Τα πρακτικά της ΓΣ της Ενώσεως από το έτος 2005 έως και το πρακτικό της ΓΣ με ημερομηνία 20.04.2010. Στα πρακτικά της 11.04.2005 και της 22.01.2007 αναφέρεται ως θέμα συζήτησης η νέα τιμολογιακή αύξηση και η αύξηση τιμολογίου αντίστοιχα, ενώ στο πρακτικό της 01.02.2010 ένα από τα τέσσερα θέματα της συζήτησης είναι και πάλι το τιμολόγιο. Τέλος, στο πρακτικό με ημερομηνία 20.04.2010 πραγματοποιείται συζήτηση για την ημερομηνία εφαρμογής του νέου τιμοκαταλόγου.

● Τιμοκατάλογος «Ενδεικτικών τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών κατόπιν απόφασης Γενικής Συνέλευσης» και ισχύ από την 01.05.2010. Όπως και στους τιμοκαταλόγους 2005 και 2007, αναγράφεται η φράση «Οι εργασίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμοκατάλογο θα γίνονται κατόπιν συμφωνίας με τον οδοντίατρο». Στο από 13.5.2010[13] πρακτικό Δ.Σ. της Ένωσης αναφέρεται ότι «[μ]ετά από συζήτηση που έγινε στις 20.4.2010 στη Γενική Συνέλευση με θέμα Τιμοκατάλογος Ενδεικτικών Τιμών με ημερομηνία 1.5.2010 αποφασίστηκε να μην εφαρμοστεί»[14]. Σημειώνεται ότι η εν λόγω συνεδρίαση του ΔΣ της Ένωσης συγκλήθηκε μία μέρα μετά τη διενέργεια του επιτόπιου ελέγχου από κλιμάκια της ΓΔΑ.

● Διαβιβαστικό της Ενώσεως Οδοντοτεχνιτών Κρήτης, άνευ ημερομηνίας, προς τα ΔΣ και τα μέλη των συλλόγων οδοντιάτρων Νομών Ηρακλείου και Λασιθίου αναφορικά με την αποστολή νέου τιμοκαταλόγου. Στο κείμενο επισημαίνεται ότι «δεν έγινε καμία αναπροσαρμογή των τιμών εδώ και τρία χρόνια. Παρόλα αυτά όπως θα διαπιστώσετε οι αυξήσεις είναι ελάχιστες για τις περισσότερες εργασίες. Οι προτεινόμενες χαμηλότερες δυνατές τιμές στις ιατρικές εργασίες, όπως πολύ καλά γνωρίζετε, είναι αναγκαίες για να πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις ποιότητας κατασκευής και χρησιμοποιούμενων πρώτων υλών. Επειδή η εφαρμογή του παρόντος τιμοκαταλόγου εξαρτάται σε μεγάλο

8 Βλ. σχετικά Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον «ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού» (1997 - 97/C 372/03).

9 Βλ. και απόφ. Επιτροπής Ανταγωνισμού αριθ. 516/VI/2011.

10 Βλ. σχετικά και απόφαση 19/26.3.2008 (παρ. 23-28) της RCC (Romanian Competition Council), στην οποία το σύνολο των οδοντοτεχνικών προϊόντων θεωρήθηκε ότι αποτελεί ενιαία και διακριτή σχετική αγορά. Πρβλ. και απόφαση 3310/26.4.2004 της NMA (νυν ACM) Nederlandse Mededingingsautoriteit (Ολλανδικής Αρχής Ανταγωνισμού), η οποία αφορούσε απόφαση ένωσης επιχειρήσεων οδοντοτεχνιτών.

11 Για τους οδοντοτεχνίτες των νομών Χανίων και Ρεθύμνης υπάρχει ξεχωριστός σύλλογος.

12 Για τον εν λόγω επιτόπιο έλεγχο συντάχθηκε η με αρ. πρωτ. 3196/25.5.2010 έκθεση ελέγχου, η οποία κοινοποιήθηκε στην ελεγχόμενη.

13 Προσκομίσθηκε από την Ένωση με την υπ' αριθ. 5581/4.7.2012 επιστολή της.

14 Όπως αναφέρει στην με αριθ. πρωτ. 5581/4.7.2012 απαντητική επιστολή της καταγγελλόμενης προς την ΓΔΑ (βλ. κατωτέρω).

βαθμό από εσάς, θα θέλαμε να συνεχίσετε να απαιτείτε από τα συνεργαζόμενα εργαστήρια, αντί για κάποια καλύτερη τιμή αυξημένης ποιότητας εργασίες ...»

● Κατάλογος των μελών της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης.

Κατά τον επιτόπιο έλεγχο ελήφθησαν ηλεκτρονικά αρχεία από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή του (πρώην) Προέδρου [...]. Μεταξύ των αρχείων αυτών βρέθηκαν τα ακόλουθα:

● Τιμοκατάλογος οδοντοτεχνικών εργασιών έτους 2006, ο οποίος πιθανότατα αφορά τις εργασίες οδοντοτεχνίτη το όνομα του οποίου δεν αναφέρεται.

● Τιμοκατάλογος Συλλόγου οδοντοτεχνιτών [...] για το έτος 2008.

● Τιμοκατάλογος Συλλόγου εργαστηριούχων οδοντοτεχνιτών [...] έτους 2008 επί του οποίου αναγράφεται η φράση «προτεινόμενες τιμές».

β) Την 12.06.2012 εστάλη ερωτηματολόγιο[15] στην Ένωση με το οποίο ζητούνταν η προσκόμιση πρόσθετων και διευκρινιστικών στοιχείων αναφορικά με τη σύσταση και τον τρόπο λειτουργίας της.

Μετά την αποστολή του ερωτηματολογίου, επικοινώνησε τηλεφωνικά με την Γ.Δ.Α. ο εκ των καταγγελλόντων [...]. Όπως ο ίδιος ανέφερε, είχε ενημερωθεί για την αποστολή του ερωτηματολογίου στην Ένωση και ο σκοπός της επικοινωνίας ήταν να ενημερώσει ότι οι παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες αναφέρονταν στην καταγγελία, δεν ισχύουν πλέον και ότι, από κοινού με τον έτερο καταγγέλλοντα [...], επιθυμούν να την αποσύρουν. Σε συνέχεια της παραπάνω επικοινωνίας, οι καταγγέλλοντες απέστειλαν ενυπόγραφη επιστολή[16] στις 02.07.2012 στην οποία αναλύουν τους λόγους παραίτησης από την καταγγελία τους. Οι εν λόγω λόγοι συνοψίζονται στα παρακάτω:

● Κατά το διάστημα των 5 ετών που έχει παρέλθει από την αρχική καταγγελία, η πολιτική της καταγγελλόμενης έχει αλλάξει ριζικά, καθώς δεν έχει γίνει καμία ενέργεια (έκδοση τιμοκαταλόγου, ρητή ή σιωπηρή παραίνεση) για τεχνητό καθορισμό κατώτατων τιμών.

● Δεν έχει αποσταλεί κανένας τιμοκατάλογος ενδεικτικών κατωτάτων τιμών τα τελευταία 5 έτη προς τους οδοντιάτρους της σχετικής περιφέρειας.

● Κατά τα τελευταία έτη, λόγω και της οικονομικής κρίσης, οι τιμές των οδοντοτεχνικών εργαστηρίων διαμορφώνονται ελεύθερα και έχει αναπτυχθεί μεταξύ τους επαρκής ανταγωνισμός ο οποίος συμπιέζει τις τιμές προς τα κάτω. Πλέον τα εργαστήρια προσφέρουν διαφορετικές τιμολογήσεις για τις ίδιες υπηρεσίες.

Συνεπώς, οι καταγγέλλοντες, επιθυμώντας να είναι «αλληλέγγυοι με την με την επαγγελματική ομάδα» που αποτελεί άμεσο συνεργάτη τους, αιτήθηκαν την απόσυρση της καταγγελίας τους.

Η καταγγελλόμενη απέστειλε απαντητική επιστολή[17] στο ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α., με την οποία προσκόμισε τα αιτούμενα στοιχεία (καταστατικά, ΦΕΚ με σχετικούς νόμους, πρακτικά ΔΣ και ΓΣ, κ.λπ.). Στα εν λόγω προσκομισθέντα στοιχεία περιλαμβάνεται και ένας τιμοκατάλογος κατώτατων τιμών της καταγγελλομένης με ημερομηνία ισχύος 1.5.2001. Όπως και στους τιμοκαταλόγους 2005, 2007 και 2010, αναγράφεται η φράση «Οι εργασίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμοκατάλογο θα γίνονται κατόπιν συμφωνίας με τον οδοντίατρο». Επιπλέον, η καταγγελλόμενη απάντησε στα ερωτήματα που είχαν τεθεί κι οι βασικότεροι ισχυρισμοί της έχουν ως εξής:

● Η έκδοση και αποστολή ενδεικτικών τιμοκαταλόγων οδοντοτεχνικών εργασιών (οι οποίοι κατά την Ένωση αποτυπώνουν τις κατώτερες ισχύουσες, κατά το χρόνο έκδοσής τους, αμοιβές των μελών της) έγινε, κατά την καταγγελλόμενη, στο πλαίσιο της συνεργασίας με τους οδοντιάτρους και τον Οδοντιατρικό Σύλλογο Ηρακλείου, προκειμένου να μπορούν οι οδοντίατροι να υπολογίζουν το συνολικό κόστος των υπηρεσιών τους και να προβαίνουν στις ανάλογες διαπραγματεύσεις με τους οδοντοτεχνίτες.

● Η μη αποστολή τιμοκαταλόγων στους οδοντιάτρους θα οδηγούσε πιθανότατα σε υψηλότερες τιμές για τις οδοντοτεχνικές υπηρεσίες. Η γνώση των οδοντιάτρων περί των κατώτερων ισχυουσών αμοιβών οδοντοτεχνικών εργασιών, τους προσφέρει «μέτρο σύγκρισης» και καθιστά ευχερέστερη τη διαπραγμάτευση με τους οδοντοτεχνίτες.

● Βασικοί στόχοι της έκδοσης τιμοκαταλόγων ήταν: α) η διευκόλυνση των οδοντιάτρων στον κατά προσέγγιση υπολογισμό του κόστους παροχής των υπηρεσιών τους και β) η διασφάλιση της ποιότητας των οδοντοτεχνικών και οδοντιατρικών υπηρεσιών με την έννοια ότι μεγάλη απόκλιση προς τα κάτω από τις κατώτερες ισχύουσες αμοιβές ενέχει κινδύνους για την ποιότητα του παραγόμενου οδοντοτεχνικού προϊόντος και κατ' επέκταση για την ασφάλεια του πάσχοντος. Η Ένωση εκτιμά συνεπώς ότι η έκδοση των τιμοκαταλόγων είχε ή θα μπορούσε να είχε όφελος για τους «πάσχοντες-τελικούς καταναλωτές».

● Οι βασικοί παράγοντες διαμόρφωσης του κόστους των οδοντοτεχνικών εργασιών είναι το κόστος των πρώτων υλών και η πολυπλοκότητα της απαιτούμενης εργασίας.

● Οι οδοντοτεχνίτες μέλη της Ένωσης δεν κάνουν χρήση του ενδεικτικού τιμοκαταλόγου της Ένωσης, αλλά ο καθένας εκδίδει δικό του τιμοκατάλογο και τιμολογεί αυτόνομα και ανεπηρέαστα τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του[18].

● Από το 2007 η Ένωση δεν έχει κυκλοφορήσει άλλο τιμοκατάλογο τιμών και δεν σκοπεύει να το πράξει στο μέλλον. Ο τιμοκατάλογος του 2010 δεν κυκλοφόρησε ούτε διανεμήθηκε.

Επιπλέον, από τα προσκομισθέντα πρακτικά ΓΣ και ΔΣ ετών 2000-2012, προκύπτει ότι μεταξύ των θεμάτων περιλαμβανόταν συζήτηση περί τιμολογίου-τιμοκαταλόγου (πρακτικά ΓΣ 10.2.2003, 12.05.2003, 11.4.2005, 22.1.2007 και 1.2.2010 και πρακτικό ΔΣ 22.1.2007) ή για την ημερομηνία εφαρμογής του τιμολογίου (πρακτικό ΓΣ 20.4.2010).

γ) Την 10.2.2014 εστάλη ερωτηματολόγιο[19] στην Ένωση με το οποίο ζητούνταν μεταξύ άλλων η προσκόμιση στοιχείων σχετικά με την ταυτότητα των μελών της. Η Ένωση απάντησε την 5.3.2014..

15 *Αριθ. πρωτ. 5031/12.06.2012.*

16 *Έγγραφο με αριθ. πρωτ. 5506/02.07.2012.*

17 *Αριθμ. πρωτ. 5581/04.07.2012.*

18 *Ενδεικτικά, η καταγγελλομένη προσκόμισε δύο τιμοκαταλόγους μελών της (έναν επώνυμο και ένα ανώνυμο).*

19 *Έγγραφα με αριθμ. πρωτ. 1331/10.2.2014 και 1956/05.03.2014 αντίστοιχα.*

Δ.2. Το καταστατικό της καταγγελλόμενης

13. Επιπλέον, στο ισχύον καταστατικό της Ένωσης (το οποίο εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 193/1988 απόφαση Πρωτοδικείου Ηρακλείου Κρήτης, καθώς και της τροποποίησης αυτού με την υπ' αριθμ. 627/8442/336/93[20] απόφαση της ίδιας αρχής) που προσκομίσθηκε, προβλέπεται στο άρθρο 8 παρ. 2 ότι κάθε μέλος του Σωματείου έχει υποχρέωση να «τηρεί το καταστατικό και να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, του Διοικητικού Συμβουλίου και των οργάνων και να ενημερώνει άμεσα τη διοίκηση για κάθε μεταβολή που αφορά την επαγγελματική του κατάσταση».

14. Στο άρθρο 21 του καταστατικού προβλέπεται η ύπαρξη Πειθαρχικού Συμβουλίου. Αναφορικά με αυτό αναφέρεται κατά λέξη: «Εκλέγεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, έχει την ίδια θητεία με αυτό και αποτελείται από 3 μέλη του που δεν έχουν κάποιο αξίωμα π.χ. προέδρου κλπ. Έργο του είναι ο έλεγχος για την εφαρμογή του τιμολογίου που έχει καθοριστεί από τη Γεν. Συνέλευση και η πρόταση για την επιβολή ποινών στην Γεν. Συνέλευση. Ως ποινές καθορίζονται: α. Η επίπληξη β. Το πρόστιμο (από 10 έως 100.000 δρχ.) γ. Η διαγραφή μέλους. Όταν πρόκειται για πρόστιμο ή διαγραφή απαιτείται έγκριση της Γενικής Συνέλευσης»

15. Προκύπτει, λοιπόν, η δυνατότητα σύστασης οργάνου με αποκλειστικό σκοπό τον έλεγχο της τήρησης του τιμοκαταλόγου από όλα τα μέλη της Ενώσεως και το οποίο θα δύναται να προτείνει την επιβολή ποινών στη Γενική Συνέλευση. Παρόλα αυτά, από τα υπάρχοντα στοιχεία και την έρευνα της Υπηρεσίας δεν προκύπτει η σύσταση του εν λόγω οργάνου στην πράξη.[21]

16. Αναφορικά με τις υπηρεσίες και τα προϊόντα που αναφέρονται στον τιμοκατάλογο της Ένωσης, δεν κατέστη δυνατό να γίνει αντιπαραβολή με τιμολογιακή πολιτική του εκάστοτε οδοντοτεχνίτη. Αυτό συμβαίνει επειδή οι τιμοκατάλογοι της Ένωσης αφορούν γενικές κατηγορίες οδοντοτεχνικών υπηρεσιών, ενώ τα τιμολόγια των επαγγελματιών οδοντοτεχνιτών αναφέρονται σε εξειδικευμένες επιμέρους εργασίες.

Ε. ΟΙ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥΧΩΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΤΩΝ

17. Ένεκα της ενημέρωσης που έλαβε η Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαστηριούχων Οδοντοτεχνιτών (ΠΟΕΟ) από τη διοίκηση του Συλλόγου Οδοντοτεχνιτών Κρήτης που ελέγχθηκε από κλιμάκια της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού στις 12.05.2010, απέστειλε έγγραφο στην Υπηρεσία μας με αριθμ. πρωτ. 3473/07.06.2010 διατυπώνοντας τις θέσεις της Ομοσπονδίας για το εν λόγω ζήτημα της καταγγελίας.

18. Στην επιστολή αναφέρεται ότι «Τόσο η Π.Ο.Ε.Ο. όσο και τα σωματεία μέλη της αποτελούν επαγγελματικά σωματεία - Ν.Π.Ι.Δ., που διέπονται από το Ν. 1712/1987 ως ισχύει και συμπληρωματικά από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Ως εκ τούτου, πρόκειται για επαγγελματικές οργανώσεις, στις οποίες δεν είναι υποχρεωτική η εγγραφή των επαγγελματιών οδοντοτεχνιτών και οι οποίες δεν έχουν αρμοδιότητες επιβολής πειθαρχικών κυρώσεων (άρσης, προσωρινής ή οριστικής αφαίρεσης της άδειας ασκήσεως επαγγέλματος κ.λπ.)» και επομένως τεκμαίρεται, ότι οι Σύλλογοι έχουν περιορισμένη δύναμη επιβολής στα μέλη τους.

19. «Οι αμοιβές που αναγράφονται σε αυτούς [τους τιμοκαταλόγους] δεν είναι δεσμευτικές ούτε προτεινόμενες ή συνιστώμενες για τα μέλη των Συλλόγων οδοντοτεχνιτών, αλλά παντελώς ενδεικτικές - ενημερωτικές, καθώς συνιστούν απλή πραγματική αποτύπωση των κατώτερων ή μέσων αμοιβών στην οικεία αγορά, βάσει των εκάστοτε ελεύθερα διαμορφούμενων και ισχυουσών τιμών των οδοντοτεχνιτών, ήτοι οι πίνακες αυτοί δεν καθορίζουν ούτε διαμορφώνουν, αλλά αποτυπώνουν - καταγράφουν τις ήδη ισχύουσες και ελεύθερα διαμορφωθείσες κατώτερες ή μέσες τιμές».

20. Συμπερασματικά η επιστολή της Π.Ο.Ε.Ο. τελειώνει με τις ακόλουθες διαπιστώσεις της: «Οι Σύλλογοι οδοντοτεχνιτών δεν καθορίζουν ούτε έχουν καθορίσει ποτέ για τα μέλη τους κατώτατα επιτρεπτά όρια αμοιβής των παρεχόμενων από αυτά οδοντιατρικών υπηρεσιών και πράξεων. Οι κατά καιρούς εκδοθέντες πίνακες αμοιβών των ελεγχθέντων Συλλόγων έχουν αμιγώς ενδεικτικό - πληροφοριακό χαρακτήρα και συντάσσονται αποκλειστικά προς ενημέρωση των οδοντιάτρων και όχι των συναδέλφων οδοντοτεχνιτών, οι οποίοι προσδιορίζουν ελεύθερα τις αμοιβές τους».

21. Η Π.Ο.Ε.Ο., με την επιστολή της δήλωσε ότι προέβη, προς άρση κάθε αμφιβολίας ή αμφισβήτησης, σε συστάσεις προς τα ελεγχθέντα Σωματεία - μέλη της, οι οποίες έγιναν δεκτές, να μην εκδίδουν στο μέλλον ούτε ενδεικτικούς - πληροφοριακούς πίνακες αμοιβών. Το ίδιο επιβεβαίωσε και ο μάρτυρας της ΠΟΕΟ κατά την ακροαματική διαδικασία.

ΣΤ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

22. Βάσει των παραπάνω προκύπτουν τα εξής:

● Η καταγγελλόμενη εξέδωσε τιμοκατάλογο «ενδεικτικών τιμών» το έτος 2007, όπως αντίστοιχα στο παρελθόν (2001 και 2005) είχε εκδώσει δύο καταλόγους κατώτατων τιμών[22], οι οποίοι δεν έφεραν τον χαρακτηρισμό «ενδεικτικοί». Είχε δε εκδώσει τιμοκατάλογο «ενδεικτικών τιμών» και το 2010, για τον οποίο όμως αποφασίστηκε, κατόπιν της έναρξης ισχύος του (1/5/2010) και κατόπιν της διενέργειας επιτόπιου ελέγχου από κλιμάκια της ΓΔΑ (12/5/2010), να μην εφαρμοστεί (βλ. Πρακτικά ΔΣ της 13/5/2010).

● Βάσει του καταστατικού της Ένωσης, προκύπτει η δυνατότητα σύστασης Πειθαρχικού Συμβουλίου με σκοπό τον έλεγχο της τήρησης του (εκδοθέντος από την Ένωση) τιμοκαταλόγου από όλα τα μέλη της και την πρόταση για την επιβολή ποινών στη Γενική Συνέλευση. Παρόλ' αυτά δεν προκύπτει ότι το Πειθαρχικό Συμβούλιο έχει συσταθεί.[23]

20 Βάσει της με αριθμ. πρωτ. 5581/4.7.2012 επιστολής, τόσο στο αρχικό (έτους 1988) όσο και στο τροποποιημένο και σήμερα ισχύον (έτους 1993) καταστατικό ισχύουν οι ίδιες προβλέψεις των άρθρων 8 και 21.

21 Πιο συγκεκριμένα, από τα προσκομισθέντα πρακτικά των Γενικών Συνελεύσεων ετών 2001-2012 και των Διοικητικών Συμβουλίων ετών 2000-2012 δεν προκύπτει να έχει γίνει σύσταση του Πειθαρχικού Συμβουλίου, ούτε προκύπτει διαγραφή μελών κατόπιν εισήγησής του.

22 Τιμοκατάλογος κατωτέρων τιμών με ημερομηνία ισχύος 1.5.2001 και τιμοκατάλογος οδοντοτεχνικών εργασιών - κατώτατο όριο αμοιβών με ισχύ από την 01.05.2005.

23 Όπως προκύπτει από τα πρακτικά Δ.Σ. και Γ.Σ. που προσκομίσθηκαν με το με αριθμ. πρωτ. 5581/4.7.2012 έγγραφο.

- Σε όλους τους τιμοκαταλόγους (ενδεικτικών ή κατώτερων τιμών) που εξέδωσε η Ένωση από το 2001 έως το 2010, αναγράφεται η φράση «Οι εργασίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμοκατάλογο θα γίνονται κατόπιν συμφωνίας με τον οδοντίατρο».
- Το ζήτημα της έκδοσης/αύξησης τιμοκαταλόγου καθώς και το χρονικό σημείο εφαρμογής του, αποτελούσαν θέματα συζήτησης αρκετών ΓΣ και ΔΣ της Ένωσης, όπως αποτυπώνονται στα σχετικά πρακτικά.

Ζ. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΟΔΟΝΤΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

23. Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1666/1986[24], «τα κατώτερα όρια αμοιβών των οδοντοτεχνιτών για τις εκτελούμενες εργασίες καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του ΚΕ.Σ.Υ. και της Π.Ο.Ε.Ο. και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

24. Από την έναρξη ισχύος του ανωτέρω νόμου έχουν συνολικά εκδοθεί τέσσερις Υπουργικές Αποφάσεις (εφεξής και ΥΑ) που καθορίζουν αυτά τα όρια. Κατά χρονολογική σειρά είναι οι κάτωθι:

- Η ΥΑ Α4/1495/03.04.1991 (ΦΕΚ Β΄ 299/08.05.1991) που συνιστά και την πρώτη απόφαση για καθορισμό των ελάχιστων νόμιμων τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών.
- Η ΥΑ Υ7/202/15.02.1993 (ΦΕΚ Β΄ 271/21.04.1993) που αυξάνει τις ανωτέρω καθορισμένες τιμές κατά ποσοστό 10%.
- Η ΥΑ Υ7/4206/1994 (ΦΕΚ Β΄ 591/01.08.1994) που αυξάνει τις ανωτέρω καθορισμένες τιμές της Υ7/202/15.02.1993 κατά ποσοστό 15%.
- Η ΥΑ Υ7γ/Γ.Π./οικ.116100/28.09.2006 (ΦΕΚ Β΄ 1502/11.10.2006) που αναπροσαρμόζει περαιτέρω τις ως άνω τιμές.

25. Υπογραμμίζεται πάντως ότι οι παραπάνω Υπουργικές Αποφάσεις δεν εξουσιοδοτούν κανένα Σύλλογο ή άλλο φορέα ή όργανο να θεσπίζει με αποφάσεις του κατώτατες αμοιβές, ούτε όπως επιβάλει τυχόν ποινές.

26. Σημειώνεται ακόμη ότι σύμφωνα με το άρθρο 4 της ΥΑ Α4β/οικ. 5476/20.11.1987 (ΦΕΚ Β΄ 634/26.11.1987), «Δεοντολογικός Κανονισμός Οδοντοτεχνιτών», «Ο οδοντοτεχνίτης οφείλει να συναλλάσσεται έντιμα με τους οδοντιάτρους χρησιμοποιώντας για την εκτέλεση των εργασιών που του έχουν ανατεθεί τα συμφωνηθέντα υλικά. (…) Να μην επιδιώκει την προσέλκυση πελατών με αμοιβή κατώτερη από το ισχύον κατώτερο όριο με οποιοδήποτε τρόπο. (…)». Επιπλέον στο άρθρο 9 προβλέπεται ότι «Ο οδοντοτεχνίτης οφείλει να τηρεί απαρεγκλίτως το εγκεκριμένο κάθε φορά τιμολόγιο ως προς τα κατώτερα όρια. Κάθε διαφορά μεταξύ οδοντοτεχνίτη και οδοντίατρου πρέπει να γνωστοποιείται στον τοπικό σύλλογο εφ' όσον έχει γενικότερες επιπτώσεις. Απαγορεύεται η παροχή έκπτωσης δι' οιουδήποτε τρόπου που οδηγεί σε αμοιβή κάτω από τα κατώτερα όρια», ενώ το άρθρο 11 προβλέπει ότι «Παραβάσεις των διατάξεων του παρόντος εμπίπτουν στις ρυθμίσεις των διατάξεων του άρθρου 11 του Ν. 1666/1986». Κατά το άρθρο 11 του Ν. 1666/1986, «Η παράβαση των διατάξεων του νόμου αυτού τιμωρείται με τις ποινές που προβλέπονται από το άρθρο 458 ΠΚ», το δε άρθρο 458 ΠΚ φέρει τον τίτλο «Παραβάσεις διοικητικών διατάξεων» και ορίζει ότι «Όποιος με πρόθεση παραβαίνει επιτακτική ή απαγορευτική διάταξη διοικητικών νόμων τιμωρείται με πρόστιμο τουλάχιστον 59 €, αν η ειδική διάταξη αναφέρεται στο άρθρο αυτό ως προς την ποινική κύρωση της παράβασης».

27. Η παραπάνω ΥΑ που κυρώνει τον Δεοντολογικό Κανονισμό Οδοντοτεχνιτών δεν εξουσιοδοτεί και δεν αναφέρεται σε οποιαδήποτε θέσπιση κατώτατης αμοιβής από έναν Σύλλογο, πράξη που θα βρισκόταν σε κάθε περίπτωση εκτός νομικού πλαισίου. Οι προβλέψεις του Δεοντολογικού Κανονισμού Οδοντοτεχνιτών αναφέρονται στις νόμιμες κατώτατες αμοιβές, δηλαδή αυτές που ορίζονται με τις ως άνω εκδοθείσες ΥΑ και ως κάθε φορά ισχύουν.

28. Επίσης, ο Δεοντολογικός Κανονισμός Οδοντοτεχνιτών δεν εξουσιοδοτεί κανένα Σύλλογο ή τρίτο φορέα όπως επιβάλει ποινές σε περίπτωση μη τήρησης ακόμη και των εν λόγω ΥΑ, αλλά παραπέμπει στο σχετικό για παραβάσεις διοικητικών διατάξεων άρθρο 458 ΠΚ. Η παραπομπή σε παραβάσεις διοικητικών διατάξεων, οι οποίες διατάξεις δεν μπορεί βεβαίως να είναι οι αποφάσεις ενός Συλλόγου, ακόμη περισσότερο καταδεικνύει ότι ο Δεοντολογικός Κανονισμός Οδοντοτεχνιτών αναφέρεται αποκλειστικά στις εν λόγω ΥΑ.

Η. ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Η.1. Παραίτηση από την καταγγελία

29. Όπως προαναφέρθηκε (βλ. ανωτέρω Ενότητα Δ1, παρ. 12), οι καταγγέλλοντες […] και […] παραιτήθηκαν εγγράφως από την καταγγελία τους μέσω επιστολής τους προς τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού[25]. Σε συνέχεια της παραίτησης των καταγγελλόντων, και σύμφωνα με το άρθρο 24 του προϊσχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΚΥΑ 8275/2006 ΦΕΚ Β΄ 1890/29.12.2006) που ίσχυε κατά τον επίμαχο χρόνο της παραίτησης και προέβλεπε ότι «……3….Η παραίτηση δεν διακόπτει αυτοδίκαια τη διαδικασία που κινήθηκε μετά από καταγγελία που έχει ανακληθεί εκτός αν η παραίτηση γίνει πριν από τον προσδιορισμό της ημερομηνίας συζήτησης, οπότε η υπόθεση μπορεί να τεθεί στο αρχείο με πράξη του Προέδρου…..», αποφασίστηκε από τον Πρόεδρο της Επιτροπής Ανταγωνισμού η διενέργεια της αυτεπάγγελτης εξέτασης της υπόθεσης παρά την απόσυρση της εν λόγω καταγγελίας[26]. Ανάλογη δυνατότητα συνέχισης της έρευνας μιας υπόθεσης κατόπιν παραίτησης από καταγγελία προβλέπεται και στον ισχύοντα Κανονισμό Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΚΥΑ 117/2013, ΦΕΚ Β΄54/16.1.2013), και ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 26 του οποίου: «1. Παραίτηση από καταγγελία ενώπιον της Επιτροπής επιτρέπεται σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας και μέχρι το τέλος της συζήτησης….2. Η παραίτηση που υποβλήθηκε δεν διακόπτει αυτοδίκαια την έρευνα της υπόθεσης ή την κίνηση της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής…..». Κατά συνέπεια, η εν λόγω υπόθεση, μετά την απόσυρση της καταγγελίας, εξετάζεται στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης έρευνας.

24 Ν. 1666/1986 (ΦΕΚ Α΄ 200) : Οδοντοτεχνικό επάγγελμα - Οδοντοτεχνικά εργαστήρια και άλλες διατάξεις.

25 Βλ. σχετ. επιστολή με αριθ. πρωτ. 5506/2.7.2012.

26 Βλ. σχετ. Έγγραφο με αριθ. πρωτ. 8830/12.11.2012.

Η.2. Εξέταση πιθανού επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου για την εφαρμογή του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ

30. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 του Κανονισμού 1/2003[27] του Συμβουλίου «για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης», οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών οφείλουν, όταν εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού, να εφαρμόζουν και το άρθρο 81 (νυν 101 ΣΛΕΕ) σε συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένες πρακτικές, οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

31. Η διάταξη του άρθρου 101 ΣΛΕΕ είναι αντίστοιχη αυτής του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του άρθρου 1 Ν. 3959/2011. Σημειώνεται, εξάλλου, ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας «η διάταξη του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 είναι σχεδόν πανομοιότυπη με τη διάταξη του [άρθρου 101 ΣΛΕΕ]. Μοναδική επιπλέον προϋπόθεση εφαρμογής της κοινοτικής διάταξης, σε σχέση με τη διάταξη του εθνικού δικαίου, αποτελεί αυτή "της δυνατότητας σοβαρής επίδρασης στο ενδοκοινοτικό εμπόριο"»[28].

32. Το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου είναι αυτόνομο κριτήριο της ενωσιακής νομοθεσίας, το οποίο πρέπει να εκτιμάται ad hoc και οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού. Κατά πάγια νομολογία, για να μπορεί μια απόφαση, συμφωνία ή πρακτική να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών πρέπει, βάσει ενός συνόλου νομικών και πραγματικών στοιχείων, να μπορεί να πιθανολογηθεί επαρκώς ότι μπορεί να ασκήσει άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική επίδραση στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών, τούτο δε κατά τρόπο που να προκαλείται φόβος ότι θα μπορούσε να εμποδίσει την πραγματοποίηση ενιαίας αγοράς μεταξύ κρατών μελών. Πράγματι, το ενωσιακό δίκαιο δεν εφαρμόζεται σε συμφωνίες που δεν δύνανται να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών[29].

33. Η έννοια της επίδρασης στα εμπορικά ρεύματα δεν προϋποθέτει μόνο τον περιορισμό ή τη μείωση του εμπορίου, αλλά οποιαδήποτε διαφοροποίηση των εμπορικών ρευμάτων - αρκεί αυτή να είναι αισθητή[30]. Σε περιπτώσεις όπου εντοπίζονται συμφωνίες και αποφάσεις που καλύπτουν μέρος μόνο κράτους μέλους, πρέπει να συνεκτιμηθεί η αναλογία του εθνικού εδάφους που μπορεί να επηρεαστεί από το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ενώ παράλληλα πρέπει να δοθεί βαρύτητα και στο μερίδιο αγοράς των μελών της συμφωνίας[31]. Συμφωνίες οι οποίες έχουν τοπικό χαρακτήρα δεν δύνανται αυτές καθαυτές να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών[32].

34. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν πληρούται το κριτήριο του επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου, διότι η εν λόγω πρακτική ακολουθείται από ένα Σωματείο (Ενωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης) με τοπική εμβέλεια (νομοί Ηρακλείου και Λασιθίου Κρήτης). Για το λόγο αυτό, δεν μπορεί να πιθανολογηθεί ότι η ως άνω πρακτική δύναται να ασκήσει άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική επίδραση στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών-μελών. Κατά συνέπεια, δεν προκύπτει επηρεασμός του ενδοικοινοτικού εμπορίου και άρα το άρθρο 101 ΣΛΕΕ δεν τυγχάνει εφαρμογής και η ανωτέρω πρακτική της Ένωσης εξετάζεται μόνον υπό το πρίσμα των εθνικών διατάξεων περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Η.3. Εξέταση πιθανής παράβασης του άρθρου 1 Ν. 703/1977 ως ίσχυε και του άρθρου 1 Ν. 3959/2011

35. Ο Ν. 703/1977 καταργήθηκε με το άρθρο 51 του Ν. 3959/2011 (ΦΕΚ τ.Α΄ 93/20-4-2011), οι διατάξεις του οποίου συνιστούν από την ημερομηνία δημοσίευσής του, κατά το άρθρο 55, το υφιστάμενο νομοθετικό εθνικό πλαίσιο περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού. Οι υπό εξέταση παραβάσεις αξιολογούνται τόσο με βάση τις προϊσχύουσες διατάξεις, ήτοι αυτές του Ν. 703/1977, εφόσον οι υπό εξέταση παραβάσεις έλαβαν χώρα αποκλειστικά κατά τη χρονική περίοδο ισχύος του Ν. 703/1977 όσο και σωρευτικά βάσει του νόμου αυτού και των αντίστοιχων, ομοίων κατά το περιεχόμενο, διατάξεων του Ν. 3959/2011, εφόσον οι υπό κρίση κάθε φορά καταστατικές προβλέψεις ή αποφάσεις των καταστατικών οργάνων εξακολουθούν να ισχύουν και μετά τη θέση σε ισχύ (20-4-2011) του Ν. 3959/2011[33].

36. Το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 απαγορεύει όλες τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής και των αγορών, ή στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού.

37. Προϋποθέσεις, επομένως, εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977, ως ίσχυε, και του αντίστοιχου άρθρου του Ν. 3959/2011, είναι:

- η ύπαρξη συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ επιχειρήσεων ή απόφασης ένωσης επιχειρήσεων και
- αντικείμενο ή αποτέλεσμα της ανωτέρω συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής ή απόφασης να είναι ο αισθητός περιορισμός, η παρακώλυση ή η νόθευση του ανταγωνισμού.

38. Κατά συνέπεια, θα πρέπει, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί παράβαση του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977

27 *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης ΕΕ L 1 της 4-1-2003, σελ. 1.*

28 *Βλ. ΣτΕ 1731/2001, ΕπισκΕμπΔ 2003, σελ. 1053.*

29 *Βλ. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/81, παρ. 9-13 και τη σχετική νομολογία στην οποία παραπέμπει.*

30 *Βλ. σχετικά Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου, ό.π., παρ. 34 και 77.*

31 *Βλ. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου, ό.π., παρ. 89-90.*

32 *Βλ. σχετικά Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου, ό.π., παρ. 91.*

33 *Βλ. επίσης και ΕΑ 531/VI/2011, Άλευρα, σκ. 14, και ΕΑ 571/VII/2013, Σχολές Οδηγών, σκ. 58.*

και αυτού του Ν. 3959/2011, να ερευνηθεί η συνδρομή ή μη των ως άνω προϋποθέσεων στην υπό κρίση υπόθεση.

α) Η έννοια της «επιχείρησης»

39. Ως «επιχείρηση», κατά το δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο ή οικονομική ενότητα που ασκεί εμπορική ή άλλη οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του και από τον τρόπο χρηματοδότησής του[34]. Ως «οικονομική δραστηριότητα» νοείται κάθε δραστηριότητα προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά. Η έννοια της «επιχείρησης» είναι περισσότερο οικονομική παρά νομική και το αποφασιστικό κριτήριο για την έννοια αυτή στο δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού είναι η οικονομική και όχι η νομική της αυτοτέλεια[35].

40. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες, εφόσον δεν τελούν υπό υπαλληλική σχέση, παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε συγκεκριμένες αγορές έναντι αμοιβής και αναλαμβάνουν έτσι τους σχετικούς οικονομικούς κινδύνους από τη δραστηριότητά τους αυτή, θεωρείται ότι ασκούν οικονομική δραστηριότητα[36] και ως εκ τούτου εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των προαναφερόμενων διατάξεων.

41. Στην υπό εξέταση υπόθεση, οι οδοντοτεχνίτες - μέλη της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης διεξάγουν οικονομική δραστηριότητα, η οποία συνίσταται στην παροχή οδοντοτεχνικών υπηρεσιών και σκευασμάτων στους πελάτες τους έναντι αμοιβής, αναλαμβάνοντας έτσι τους σχετικούς οικονομικούς κινδύνους από τη δραστηριότητά τους αυτή. Πληρούν, συνεπώς, τις ανωτέρω προϋποθέσεις, και ως εκ τούτου θεωρούνται ως επιχειρήσεις κατά την έννοια των διατάξεων περί ανταγωνισμού.

β) Η έννοια της «ένωσης επιχειρήσεων»

42. Το γεγονός ότι ένας επαγγελματίας συνιστά επιχείρηση κατά το δίκαιο προστασίας του ελευθέρου ανταγωνισμού δεν σημαίνει ότι αυτόματα η επαγγελματική οργάνωση στην οποία ανήκει αποτελεί ένωση επιχειρήσεων κατά την έννοια των άρθρων 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011. Και τούτο διότι σε ορισμένες περιπτώσεις η νομοθεσία που διέπει τις εν λόγω επαγγελματικές οργανώσεις έχει αναθέσει σε αυτές αρμοδιότητες που μπορεί να διαφοροποιούνται από τα καθήκοντα που ασκούν οι επαγγελματίες που είναι μέλη τους. Κατά το δίκαιο προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού για να θεωρηθεί ότι μια επαγγελματική οργάνωση συνιστά ένωση επιχειρήσεων απαιτείται αυτή να ασκεί οικονομική δραστηριότητα ή να ασκεί δραστηριότητες που αφορούν σε άσκηση οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι, ένας επαγγελματικός φορέας ενεργεί ως ένωση επιχειρήσεων για τους σκοπούς του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011, όταν θεσπίζει μία ρύθμιση που αφορά την επιχειρηματική (οικονομική) συμπεριφορά των μελών του[37], όταν δηλ. ο επαγγελματικός φορέας προβαίνει με αποφάσεις του στη θέσπιση ρυθμίσεων σχετικών με τη συμπεριφορά των ελεύθερων επαγγελματιών σε συγκεκριμένη αγορά παροχής υπηρεσιών[38]. Στην περίπτωση αυτή εντάσσονται οι περιπτώσεις καθορισμού πίνακα αμοιβών μελών ή κατώτατων ορίων αμοιβών των μελών, καθώς και η ύπαρξη υποδείξεων, εγκυκλίων ή άλλων πράξεων με τις οποίες οι επαγγελματικές οργανώσεις παρακινούν τα μέλη τους να ακολουθήσουν ορισμένη συμπεριφορά στο ζήτημα προσδιορισμού των αμοιβών τους [39].

43. Η «ένωση επιχειρήσεων» προϋποθέτει πλειονότητα επιχειρήσεων που συνδέονται μεταξύ τους με οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης συνεργασίας. Δεν απαιτείται η «ένωση επιχειρήσεων» να φέρει νομική προσωπικότητα[40]. Αρκεί να εξυπηρετεί τα εμπορικά συμφέροντα των μελών της[41]. Σωματεία, ενώσεις, σύνδεσμοι θεωρούνται ως «ενώσεις επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή και τον κερδοσκοπικό ή μη χαρακτήρα τους (non - profit undertakings)[42].

44. Εν προκειμένω, η Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης αποτελεί σωματείο το οποίο απαρτίζεται από επαγγελματίες οδοντοτεχνίτες που δραστηριοποιούνται στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου Κρήτης, οι οποίοι λογίζονται ως επιχειρήσεις από πλευράς δικαίου του ανταγωνισμού, εφόσον, όπως προαναφέρθηκε, διεξάγουν οικονομική δραστηριότητα, παρέχοντας τις υπηρεσίες τους στους πελάτες τους έναντι αμοιβής, αναλαμβάνοντας έτσι τους σχετικούς οικονομικούς κινδύνους από τη δραστηριότητά τους αυτή. Σκοπός δε της Ένωσης είναι, σύμφωνα με το καταστατικό της[43], μεταξύ άλλων, η διαφύλαξη, η μελέτη και η προαγωγή των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της, στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης του κοινωνικού συνόλου. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τα στοιχεία που εκτέθηκαν ανωτέρω, η Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής της στην έννοια της «ένωσης επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011.

---

34 Βλ. ΔΕΕ, C-41/90, Hofner και Elser, σκ. 21, C-55/96, Job Centre II, σκ. 21, C-180-184/98, Pavlov, σκ. 74, και C-218/00, Cisal di Batistello Venanzio, σκ. 22 και ΕΑ 292/IV/2005, Οδοντιατρικοί Σύλλογοι, παρ.2.1, η οποία επικυρώθηκε από το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών με τις υπ' αριθ. 1026/2007, 1027/2007 και 1028/2007 αποφάσεις του, και 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 102, η οποία επικυρώθηκε από το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών με τις υπ' αριθ. 2821/2013 και 502/2013 αποφάσεις του. Βλ. επίσης σχετικά και Λ. Κοτσίρη, Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Αθέμιτου και Ελεύθερου, Εκδ. Σάκκουλα, 4η έκδ., 2001, σελ. 407 επ.

35 Βλ. ΕΑ 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 102 και επ. και 376/V/2008, ΙΚΑ/Τράπεζες, παρ. 6.1.1.

36 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, C-180-184/98, Pavlov, σκ. 77, και ΕΑ 292/IV/2005, Οδοντιατρικοί Σύλλογοι, και 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 103.

37 Βλ. ΕΑ 292/IV/2005, Οδοντιατρικοί Σύλλογοι, παρ. 3.1 και 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 105.

38 Βλ. ΔΕΕ, C-309/99, Wouters, σκ. 64.

39 Βλ. Βασίλειο Κονδύλη, Ελευθέρια Επαγγέλματα και Κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000, σελ. 140.

40 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, C-395 και 396/96 P, Compagnie maritime belge transports κ. Επιτροπής, σκ. 144. Βλ. και Λ. Κοτσίρη, Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, 2003, σελ. 398-399.

41 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 96/438/ΕΚ, FENEX, ΕΕ 1996 L 181/28, σκ. 31. Βλ. επίσης Alison Jones/ Brenda Surfin, EC Competition Law, 2011, σελ.140-141.

42 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, 209-215 και 218/78 Heintz van Landewyck SARL, σκ. 87-88, C-96-102, 104, 105, 108 και 110/82, ΙΑΖ, σκ. 19-20.

43 Βλ. άρθρο 2 παρ. 1 του Καταστατικού της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης.

γ) Η έννοια της «απόφασης» ένωσης επιχειρήσεων

45. «Απόφαση» είναι κάθε έκφραση βούλησης της ένωσης επιχειρήσεων με οποιαδήποτε μορφή, όπως κανονισμοί, ρήτρες καταστατικού, οδηγίες, εγκύκλιοι, απλές συστάσεις, εφόσον έχουν καταρχήν χαρακτήρα υποχρεωτικό για τα μέλη και/ ή προβλέπονται κυρώσεις σε περίπτωση μη εφαρμογής τους[44]. Στην απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 80/917/ΕΟΚ National Sulphuric Acid[45] οι αντι-ανταγωνιστικές ρήτρες (πχ. καθορισμού τιμών από τη management committee της Ένωσης) του καταστατικού της Ένωσης θεωρήθηκαν αυτές καθαυτές παραβατικές του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ έχουσες ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Όπως έχει αποφανθεί και το Δικαστήριο της ΕΕ, απόφαση του οργάνου διοίκησης της εκάστοτε ένωσης θεωρείται νομικά δεσμευτική, εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό της ότι οι αποφάσεις της δεσμεύουν τα μέλη της[46].

46. Η απαγόρευση του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011, καθώς και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ εφαρμόζεται επιπροσθέτως σε «συστάσεις» ένωσης επιχειρήσεων προς τα μέλη της αναφορικά με τον καθορισμό τιμών εκ μέρους τους, οι οποίες τυπικά μόνο είναι μη δεσμευτικού χαρακτήρα[47]. Επιπλέον επισημαίνεται ότι, οι συστάσεις μη δεσμευτικού χαρακτήρα της οποιασδήποτε ένωσης επιχειρήσεων αναφορικά με τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμών απαγορεύονται ακόμη και αν δεν τηρούνται εξ ολοκλήρου, στο βαθμό που επιτρέπουν στα μέλη της ένωσης να αναγνωρίζουν την πολιτική των ανταγωνιστών τους, επηρεάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο αισθητά το επίπεδο ανταγωνισμού στη σχετική αγορά[48]. Η βούληση της εκάστοτε ένωσης επιχειρήσεων να επηρεάσει την πολιτική των μελών της στην αγορά δύναται να αποδειχθεί από σωρεία περιστατικών όπως το ύφος και ο τρόπος διατύπωσης των κοινοποιούμενων στα μέλη «συστάσεων»[49], η σύνταξη προτύπων συμβάσεων με αναφορά στις «συνιστώμενες» τιμές[50], η κατάρτιση και διανομή τιμοκαταλόγων με προτεινόμενες ή ενδεικτικές τιμές[51].

47. Στην προκειμένη περίπτωση, το καταστατικό της Ένωσης συνιστά απόφαση ένωσης επιχειρήσεων. Η δεσμευτικότητά του έναντι των μελών της Ένωσης προκύπτει ρητώς από τη νομική φύση του εν λόγω κειμένου, το οποίο προβλέπει υποχρέωση τήρησης των όρων του από τα μέλη της Ένωσης (άρθρο 8 παρ. 2[52]).

48. Περαιτέρω, το άρθρο 21 του καταστατικού, προβλέπει τη δυνατότητα σύστασης Πειθαρχικού Συμβουλίου, «έργο του οποίου είναι ο έλεγχος για την εφαρμογή του τιμολογίου που έχει καθοριστεί από τη Γενική Συνέλευση και η πρόταση για την επιβολή ποινών στη Γενική Συνέλευση» (ως ποινές καθορίζονται η επίπληξη, το πρόστιμο και η διαγραφή μέλους), ενώ επιφυλάσσει στη Γενική Συνέλευση την αρμοδιότητα επιβολής ποινών στα μέλη της Ένωσης (πρόστιμο και διαγραφή μέλους)[53].

49. Εν όψει των ανωτέρω, καθίσταται σαφής η βούληση της Ένωσης να ρυθμίσει και να ελέγξει την επαγγελματική δραστηριότητα των μελών της όσον αφορά στο επίπεδο των τιμών μέσω της θέσπισης καταστατικής πρόβλεψης για καθορισμό τιμολογίου και για επιβολή πειθαρχικών ποινών σε περίπτωση μη τήρησής του από τα μέλη της. Συνεπώς, η διάταξη του άρθρου 21 του καταστατικού συνιστά αδιαμφισβήτητα απόφαση ένωσης επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011.

50. Επιπροσθέτως, κάθε μέλος του Σωματείου (Ένωσης) έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις απο-

44 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, C-45/85, Verband der Sachversicherer κ. Επιτροπής, σκ. 28, ΓενΔ, T-213/95 και 18/96, Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (SCK) και Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK), σκ. 157-164, και ΕΑ 277/IV/2005, ΣΕΣΜΕ, παρ. Β.1, η οποία επικυρώθηκε από το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών με την υπ' αριθμ. 1001/2006 απόφασή του. Βλ. και ΕΑ 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 113.

45 ΕΕ 1980, L 260/24, σκ. 26-31.

46 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, C-45/85, Verband der Sachversicherer, σκ. 28.

47 Βλ. ενδεικτικά ΓενΔ, T-213/95 και 18/96, Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (SCK) και Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK), σκ. 157-164, Στην υπόθεση αυτή, μεταξύ άλλων, η FNK (τομεακή οργάνωση, με ομόσπονδα μέλη ολλανδικές επιχειρήσεις εκμισθώσεως γερανών) είχε καθιερώσει ένα σύστημα τιμών στο πλαίσιο του οποίου επέβαλε στα μέλη της μέσω ρήτρας του εσωτερικού κανονισμού της να απευθύνονται κατά προτεραιότητα σε άλλα μέλη για τη μίσθωση και εκμίσθωση γερανών (ρήτρα προτεραιότητας) και να χρεώνουν «παραδεκτές» τιμές. Η FNK κατάρτισε και δημοσίευσε συνιστώμενες τιμές και εκτιμήσεις του κόστους για την εκμίσθωση γερανών από τους κυρίους των έργων. Η Επιτροπή έκρινε κατ' ουσίαν ότι οι συνδεδεμένες με την FNK επιχειρήσεις υποχρεούνταν να τηρούν τις προτεινόμενες από την FNK τιμές και ότι, ακόμη κι αν οι τιμές αυτές ήταν ενδεικτικές, παρ' όλ' αυτά περιόριζαν τον ανταγωνισμό, επειδή επέτρεπαν στα μέλη της ένωσης, ακόμα κι αν ορισμένα εξ' αυτών δεν τηρούσαν πάντοτε τις καθορισθείσες τιμές, να προβλέψουν με επαρκή βεβαιότητα την πολιτική τιμών των ανταγωνιστών τους. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 96/438/ΕΚ, FENEX, ΕΕ 1996, L 181/28, σκ. 72-73, 2005/8/ΕΚ, Barême d'honoraires del' Ordre des Architectes belges, ΕΕ 2005, L 4/10, σκ. 64, και ΔΕΕ, 8/72, Vereeniging van Cementhandelaren, σκ. 15-25, 209-215 και 218/78, FEDETAB, σκ. 85-89, 96/82, IAZ, σκ. 18-21, και 45/85 Verband der Sachversicherer (VDS), σκ. 26-32. Βλ. και ΕΑ 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 114.

48 Βλ. ενδεικτικά ΕΑ 571/VII/2013 Σχολές Οδηγών, σκ. 101 (και τη νομολογία στην οποία παραπέμπει), ΕΑ 561/VII/2013 Ένωση Κατασκευαστών Κτιρίων Ελλάδος, σκ. 79 (και τη νομολογία στην οποία παραπέμπει).

49 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005/8/ΕΚ, Barême d'honoraires del'Ordre des Architectes belges, ΕΕ 2005 L 4/10, σκ. 82. Βλ. και ΕΑ 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 114.

50 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005/8/ΕΚ, Barême d'honoraires de l'Ordre des Architectes belges, ΕΕ 2005, L 4/10, σκ. 83.

51 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, 8/72, Vereeniging van Cementhandelaren κατά Επιτροπής, σκ. 15-25, και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 96/438/ΕΚ, FENEX, ΕΕ 1996, L181/28, σκ. 32-42, καθώς και ΕΑ 571/VII/2013, Σχολές Οδηγών, σκ.101. Στην πρώτη αναφερόμενη υπόθεση (8/72), η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ακριβώς ότι οιενδεικτικές τιμές παρείχαν μόνο μία βάση τιμολόγησης χωρίς να θίγουν την ικανότητα των επιχειρήσεων να διαμορφώσουν την τιμολογιακή τους πολιτική (βλ. σκ.16). Το ΔΕΕ απέρριψε το εν λόγω επιχείρημα αποφαινόμενο ότι ακόμα και οι ενδεικτικές τιμές εκ μέρους μίας ένωσης (target prices) μπορούν να επηρεάσουν την τιμολογιακή πολιτική των μελών της (βλ. σκ.19-21).

52 Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 του Καταστατικού, κάθε μέλος του Σωματείου έχει υποχρέωση να «τηρεί το Καταστατικό και να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, του Διοικητικού Συμβουλίου και των οργάνων(...)».

53 Τα άρθρα 8 και 21 του προϊσχύοντος Καταστατικού της Ένωσης με ημερομηνία δημοσίευσης 30/11/1988 δεν έχουν τροποποιηθεί στο ισχύον Καταστατικό της Ένωσης με ημερομηνία δημοσίευσης 1/12/1993 (βάσει της με αριθμ. πρωτ. 5581/4.7.2012 επιστολής).

φάσεις της Γενικής Συνέλευσης, του Διοικητικού Συμβουλίου και των οργάνων της Ένωσης (άρθρο 8 παρ. 2). Ως εκ τούτου, συνάγεται ότι οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης είναι δεσμευτικές για τα μέλη της.

51. Στην υπό κρίση υπόθεση, με βάση τα στοιχεία που βρίσκονται στη διάθεση της Υπηρεσίας διαπιστώνεται κατάρτιση και αποστολή τιμοκαταλόγων της Ένωσης με κατώτατες αμοιβές (ετών 2001 και 2005) και φερόμενες ως ενδεικτικές τιμές (ετών 2007 και 2010) καθώς και ύπαρξη αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης αναφορικά με την έκδοση των τιμοκαταλόγων, όπως αναλύεται κατωτέρω. Ειδικότερα, υφίστανται αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης της Ένωσης αναφορικά με την ενημέρωση των μελών για την τιμολογιακή πολιτική (βλ. πρακτικό Γενικής Συνέλευσης της 10.02.2003), τον τιμοκατάλογο του Συλλόγου (βλ. πρακτικό Γενικής Συνέλευσης της 12.05.2003), τη νέα τιμολογιακή αύξηση (βλ. πρακτικό Γενικής Συνέλευσης της 11.04.2005), την αύξηση του τιμολογίου, το οποίο εγκρίθηκε κατά πλειοψηφία (βλ. πρακτικό Γενικής Συνέλευσης της 22.01.2007), τη συζήτηση τιμολογίου (βλ. πρακτικό Γενικής Συνέλευσης της 01.02.2010), τη συζήτηση για την ημερομηνία εφαρμογής τιμολογίου (βλ. πρακτικό Γενικής Συνέλευσης της 20.04.2010) καθώς και αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης αναφορικά με την αύξηση του τιμολογίου των οδοντοτεχνικών εργασιών (βλ. πρακτικό ΔΣ με ημερομηνία 22.01.2007)[54] και τη μη εφαρμογή τιμοκαταλόγου (βλ. πρακτικό ΔΣ με ημερομηνία 13.05.2010).

52. Από τη συνδυαστική ερμηνεία των άρθρων του καταστατικού (άρθρα 8 και 21), των ενεργειών της Ένωσης μέσω της έκδοσης τιμοκαταλόγων (κατώτατων αμοιβών και, ακολούθως, «ενδεικτικών» τιμών), καθώς και των ανωτέρω αποφάσεων της ΓΣ και του ΔΣ, προκύπτει η συνεπής έκφραση της βούλησης της Ένωσης να συντονίσει την επιχειρηματική συμπεριφορά των μελών της. Επομένως, οι σχετικές ενέργειες και οι αποφάσεις της ΓΣ και του ΔΣ συνιστούν «αποφάσεις» ένωσης επιχειρήσεων κατά την έννοια του δικαίου του ανταγωνισμού (του άρθρου 1 του Ν. 703/1977).

δ) Ο περιορισμός του ανταγωνισμού - Καθορισμός τιμών

53. Το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 μνημονεύει ρητά, ως περιοριστικές του ανταγωνισμού, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων, οι οποίες άμεσα ή έμμεσα καθορίζουν τις τιμές ή οποιουσδήποτε άλλους όρους συναλλαγής. Στην περίπτωση που το αντικείμενο μιας απόφασης ένωσης επιχειρήσεων στοχεύει στον περιορισμό του ανταγωνισμού, αυτή εμπίπτει στην απαγόρευση της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011, άνευ ετέρου. Κατά πάγια νομολογία, η εκτίμηση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων μιας απόφασης ένωσης επιχειρήσεων παρέλκει, όταν προκύπτει ότι αυτή έχει ως σκοπό την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού[55]: «είναι περιττό να εξετάζονται τα συγκεκριμένα αποτελέσματα μιας συμφωνίας ή απόφασης κάποιας ένωσης επιχειρήσεων, εφόσον είναι προφανές ότι αποσκοπεί στον περιορισμό, την παρεμπόδιση ή τη νόθευση του ανταγωνισμού»[56]. Παρεμπόδιση, περιορισμός ή νόθευση του ανταγωνισμού υπάρχει όταν η συμπεριφορά του επιχειρηματία στην αγορά δεν προσδιορίζεται από τους φυσικούς κανόνες της αγοράς, αλλά από τεχνητούς κανόνες που επιβάλλουν οι διάφορες αποφάσεις - στην προκειμένη περίπτωση π.χ. μέσω της επίμαχης καταστατικής ρήτρας, για την οποία δεν απαιτείται αντι-ανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα.

54. Περαιτέρω, δεν απαιτείται να εξεταστεί η υποκειμενική πρόθεση των μερών, αλλά μόνο το περιεχόμενο και ο αντικειμενικός σκοπός της σύμπραξης υπό το φως των αμοιβαίων οικονομικών σχέσεων εντός των οποίων πρέπει αυτή να εφαρμοστεί. Με άλλα λόγια, δεν απαιτείται αντι-ανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Εφόσον το αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά ενδεχόμενο, η σύμπραξη είναι απαγορευμένη, έστω και αν οι συμπράττοντες δεν αποσκοπούν στο αποτέλεσμα αυτό[57].

55. Κατά πάγια νομολογία, ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών συνιστά πρόδηλο περιορισμό του ανταγωνισμού[58]. Αντικείμενο του εν λόγω περιορισμού μπορεί να είναι ο καθορισμός των τιμών, των τιμών πλαισίων, των εκπτώσεων ή των δεσμεύσεων ως προς τις τιμές μεταπώλησης, του κόστους βάσει του οποίου προσδιορίζονται συνιστώμενες τιμές, καθώς και των αμοιβών των παρεχόμενων υπηρεσιών από τους αντίστοιχους επαγγελματίες[59]. Ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός μιας τιμής, ακόμη και τιμής η οποία συνιστά απλώς και μόνο επιδιωκόμενο στόχο ή είναι προτεινόμενη ή ενδεικτική, επηρεάζει αρνητικά τον ανταγωνισμό διότι παρέχει σε όλους τους συμβαλλόμενους μιας σύμπραξης τη δυνατότητα να προβλέψουν με εύλογη βεβαιότητα την πολιτική τιμών που θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους[60].

56. Ο καθορισμός κατώτατων ή προκαθορισμένων αμοιβών είτε άμεσα είτε έμμεσα, π.χ. μέσω του κα-

54 Βλ. Πρακτικό ΔΣ με ημερομηνία 22.01.2007 (σε συνδυασμό με Πρακτικό ΓΣ 22.01.2007).

55 Βλ. ΓενΔ, Τ-305-307, 313-316, 318, 325, 328, 329 και 335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, σκ. 741 και Τ-62/98, Volkswagen, σκ. 178.

56 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, 45/85 Verband der Sachversicherer (VDS), σκ. 39.

57 Βλ. ενδεικτικά ΔΕφΑθ 559/2010, σκ. 17, ΔΕφΑθ 2891/2009, σκ. 18, και ΔΕφΑθ 1682/2009, σκ. 27, όπου και εκτενείς παραπομπές σε πάγια ενωσιακή νομολογία. Βλ. επίσης ΔΕΕ C-29/83 και 30/83, Compagnie Royale Asturienne des Mines SA and Rheinzing GMBH κ.Επιτροπής, Συλλ.1984, 1679. Ακόμα και αν αποδειχτεί ότι οι συνάψαντες μία συμφωνία ενήργησαν χωρίς να έχουν άμεση πρόθεση τον περιορισμό του ανταγωνισμού, αλλά την επικαλούμενη αντιμετώπιση της κρίσης ενός κλάδου, τέτοιοι λόγοι δεν λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011. Άλλωστε, μια σύμπραξη δύναται να συνιστά εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού, ακόμη και στην περίπτωση που εξυπηρετεί και άλλους σκοπούς. Βλ. ενδεικτικά ΔΕφΑθ 1001/2006, σκ. 16, καθώς και ΔΕφΑθ 1617/2009, σκ. 6 και 17. Βλ. επίσης ΔΕΕ, 96-102, 104, 105, 108 και 110/82, NV IAZ International Belgium, σκ. 25, C-45/85, Verband, σκ. 35-42, και C-246/86, Belasco, σκ. 40-42.

58 Βλ. ενδεικτικά ΓενΔ, Τ-374, 375, 384 και 388/94, European Night Services, σκ. 136.

59 Βλ. ΕΑ 518/VI/2011 Μεσίτες, σκ. 127.

60 Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, 8/72, Vereeniging van Cementhandelaren, σκ. 21. Βλ. και ΕΑ 571/VII/2013 Σχολές Οδηγών, σκ. 134, ΕΑ 518/VI/2011 Μεσίτες, σκ. 127.

θορισμού ανώτατων ή προκαθορισμένων εκπτώσεων, συνιστά εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού. Οι προκαθορισμένες και οι ελάχιστες τιμές που επιβάλλονται από ενώσεις επιχειρήσεων αποτελούν πρακτικές με τις μεγαλύτερες αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, αφού μπορούν να οδηγήσουν σε σοβαρό περιορισμό ή και εξάλειψη των ωφελειών που προσφέρουν στους καταναλωτές οι ανταγωνιστικές αγορές[61].

57. Ομοίως, και οι απλώς συνιστώμενες τιμές μπορεί να έχουν αισθητά αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, καθώς διευκολύνουν τον συντονισμό των τιμών μεταξύ των επαγγελματιών του κλάδου και ενδέχεται να οδηγούν σε παραπλάνηση των καταναλωτών σχετικά με τα εύλογα επίπεδα τιμών[62].

58. Επιπροσθέτως, γίνεται δεκτό ότι οι αποφάσεις ένωσης επιχειρήσεων που αφορούν συνιστώμενες τιμές δύνανται να λειτουργήσουν ως εστιακό σημείο (focal point) κατά τον καθορισμό της τιμολογιακής πολιτικής από τα μέλη της και να κατ' επέκταση να εφαρμοστούν ενδεχομένως στην πράξη από την πλειοψηφία ή το σύνολο των μελών της[63].

Στην κρινόμενη υπόθεση παρατηρούνται τα ακόλουθα:

i) καταστατικό

59. Όπως προαναφέρθηκε, το άρθρο 21 του καταστατικού προβλέπει αφενός τον καθορισμό τιμολογίου από τη Γενική Συνέλευση και αφετέρου τον έλεγχο για την εφαρμογή του από το Πειθαρχικό Συμβούλιο καθώς και την επιβολή πειθαρχικών ποινών στα μέλη της Ένωσης σε περίπτωση μη τήρησης του εν λόγω τιμολογίου.

60. Με βάση τα Πρακτικά των Γενικών Συνελεύσεων της Ένωσης ετών 2001 έως και 2012 που βρίσκονται στη διάθεση της Υπηρεσίας, δεν προκύπτει να έχει γίνει διαγραφή ή επιβολή προστίμου ή άλλης ποινής σε μέλος της Ένωσης κατόπιν εισήγησης του Πειθαρχικού Συμβουλίου.

61. Ωστόσο, η ύπαρξη της εν λόγω ρήτρας με αυτό το περιεχόμενο, που μπορεί να θέτει ως σκοπό της Ένωσης και τον καθορισμό ελάχιστου επιπέδου τιμών, επαρκεί για τη στοιχειοθέτηση εξ αντικειμένου περιορισμού του ανταγωνισμού[64], καθώς η υιοθέτηση και μόνο της εν λόγω ρήτρας δημιουργεί την πεποίθηση στα μέλη της Ένωσης ότι ο συντονισμός για το επίπεδο των τιμών είναι θεμιτός, διαμορφώνει το πλαίσιο για την επίτευξη μιας τέτοιας συνεννόησης και δύναται να λειτουργήσει ως ανάχωμα έναντι στην ποικιλομορφία των αμοιβών που συνεπάγεται η ελεύθερη διαπραγμάτευση αυτών.

62. Η προαναφερόμενη καταστατική ρύθμιση, με τη θέσπισή της και μόνο, ακόμη και χωρίς να έχει εφαρμοσθεί ποτέ στην πράξη, δύναται να επηρεάσει και συρρικνώσει εξ αντικειμένου το επίπεδο ανταγωνισμού στη σχετική αγορά[65] με την εδραίωση στη συνείδηση των μελών της Ένωσης της πεποίθησης ότι ο συντονισμός σε επίπεδο τιμών είναι επιτρεπτός. Ακόμα και εάν οι σχετικές κυρώσεις δεν επιβλήθηκαν στην πράξη, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της καταστατικής πρόβλεψής τους αρκεί για να διαπιστωθεί ο αντι-ανταγωνιστικός χαρακτήρας της σχετικής ρύθμισης.

ii) Αποφάσεις ΓΣ και ΔΣ – Τιμοκατάλογοι

63. Όπως εκτέθηκε αναλυτικά ανωτέρω (βλ. ενότητα υπό Δ), στην υπό εξέταση περίπτωση διαπιστώθηκε από πλευράς της Ένωσης, η ύπαρξη πρακτικών ΓΣ και ΔΣ αναφορικά με την συζήτηση θεμάτων τιμολογίου, αύξησης και εφαρμογής αυτού, καθώς και η έκδοση δύο (2) τιμοκαταλόγων «κατώτατου ορίου αμοιβών» οδοντοτεχνικών εργασιών με ημερομηνία 1/5/2001 και 1/5/2005 αντίστοιχα, και έκδοση δύο (2) τιμοκαταλόγων «ενδεικτικών τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών κατόπιν απόφασης της Γενικής Συνέλευσης» με ημερομηνία 1/5/2007 και 1/5/2010 αντίστοιχα. Παρότι οι τιμοκατάλογοι που εξέδωσε η Ένωση με ημερομηνία 1/5/2007 και 1/5/2010 τιτλοφορούνταν «ενδεικτικοί» παράλληλα ανέγραφαν ότι είχαν εκδοθεί «κατόπιν απόφασης της Γενικής Συνέλευσης». Η τελευταία αυτή ένδειξη καταδεικνύει ότι πρόκειται για τιμοκαταλόγους, οι οποίοι είχαν καθορισθεί από τη ΓΣ και άρα είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα μέλη της Ένωσης σε συνδυασμό με τα αναφερόμενα ανωτέρω άρθρα 8 και 21 του καταστατικού. Περαιτέρω, όλοι οι ανωτέρω τιμοκατάλογοι έφεραν την ένδειξη ότι «Οι εργασίες που δεν συμπεριλαμβάνονται στον τιμοκατάλογο θα γίνονται κατόπιν συμφωνίας με τον οδοντίατρο», είτε έφεραν τον τίτλο «τιμοκατάλογος κατώτατου ορίου αμοιβών», είτε «τιμοκατάλογος ενδεικτικών τιμών οδοντοτεχνικών εργασιών». Από αυτό συνάγεται, εξ αντιδιαστολής, ότι οι αναγραφόμενες τιμές για τις εργασίες που συμπεριλαμβάνονταν στον κάθε τιμοκατάλογο είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα μέλη της Ένωσης. Εξάλλου, τόσο στο υπόμνημά της, όσο και στην ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, η καταγγελλόμενη δεν αμφισβήτησε ότι οι εν λόγω τιμοκατάλογοι αποτύπωναν κατώτατες τιμές. Τέλος, όπως προαναφέρθηκε (βλ. ανωτέρω, ενότητα ΣΤ), αναφορικά με τον τιμοκατάλογο με ημερομηνία 1/5/2010, αποφασίστηκε από την Ένωση (βλ. πρακτικό ΔΣ της 13/5/2010) η μη εφαρμογή του κατόπιν της έναρξης ισχύος του (1/5/2010) και κατόπιν διενέργειας επιτόπιου ελέγχου από τη ΓΔΑ (12/5/2010), το οποίο επίσης, συντείνει στο συμπέρασμα ότι στις λοιπές περιπτώσεις έκδοσης τιμοκαταλόγων ετίθετο και θέμα εφαρμογής αυτών προς τα μέλη της Ενώσεως.

64. Εξάλλου, ακόμα και αν οι εν λόγω τιμοκατάλογοι «ενδεικτικών» τιμών και οι σχετικές αποφάσεις της ΓΣ βάσει των οποίων εκδόθηκαν ήθελε θεωρηθούν ως συστάσεις της Ένωσης χωρίς δεσμευτικότητα, οι εν λόγω συνιστώμενες τιμές εδύνατο να λειτουργήσουν ως εστιακό σημείο (focal point) κατά τον καθορισμό της τιμολογιακής πολιτικής από τα μέλη της Ένωσης και, κατ' επέκταση, να εφαρμοστούν ενδεχομένως στην πράξη από την πλειοψηφία ή το σύνολο των μελών της.

61 Βλ. ΕΑ 518/VI/2011, Μεσίτες, σκ. 130.

62 Βλ. ΕΑ 571/VII/2013 Σχολές Οδηγών, σκ. 136.

63 Βλ. κατ' αναλογία Ανακοίνωση της Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς, ΕΕ 2010 C 130/1, παρ. 227. Πρβλ. και απόφαση ΔΕΕ, υπόθ. C-413/06 P, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala) και Επιτροπής, Συλλ. 2008, σελ. 4951, σκ. 123, όπου γίνεται καταρχήν αναφορά (ακριβέστερα στο αγγλικό κείμενο) στη δυνατότητα εναρμόνισης τιμών γύρω από ένα εστιακό σημείο (focal point), που στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν οι χονδρικές δημοσιευμένες τιμές για εμπόρους. Βλ. επίσης ΕΑ 512/VI/2010, ΤΕΕ, σκ. 154, και ΕΑ 571/VII/2013, Σχολές Οδηγών, σκ. 144.

64 Βλ. και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 70/333/ΕΟΚ, A.S.P.A., ΕΕ 1970 L 148/9, σκ. 15-17.

65 Βλ. ενδεικτικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 70/333/ΕΟΚ, A.S.P.A., ΕΕ 1970 L 148/9, σκ. 15-17.

Εξάλλου, οι οδοντοτεχνίτες γνώριζαν το περιεχόμενο των σχετικών τιμοκαταλόγων, δεδομένου ότι τους συνδιαμόρφωναν[66]. Συναφώς, στη Γενική Συνέλευση οι οδοντοτεχνίτες συνήθιζαν να ανταλλάσσουν και να συλλέγουν (καταγράφουν) πληροφορίες για τις τιμές που εφάρμοζαν στην αγορά, προκειμένου να προσδιορισθούν οι κατώτερες (εφαρμοστέες από τους ίδιους) τιμές και να υπάρχει ένα είδος «μπούσουλα για να έχουν οι οδοντίατροι μια εικόνα που κυμαίνονται οι τιμές», γεγονός που συνέτεινε και αυτοτελώς στο συντονισμό της τιμολογιακής τους πολιτικής, κατά παράβαση των κείμενων διατάξεων[67].

65. Από τη συνολική θεώρηση των στοιχείων του φακέλου, οι σχετικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης καθώς και οι ενέργειες αυτής μέσω της έκδοσης τιμοκαταλόγων (τόσο αυτών που θεσπίζουν κατώτατο όριο αμοιβών για τα μέλη της αλλά όσο και αυτών που φέρονται ως ενδεικτικοί) ήταν δεσμευτικές για τα μέλη της και άρα, σε συνδυασμό με τα άρθρα 8 και 21 του καταστατικού, προκύπτει βούληση της Ένωσης να ρυθμίσει και να ελέγξει την επαγγελματική δραστηριότητα των μελών της όσον αφορά στο επίπεδο των τιμών.

66. Περαιτέρω, η ενδεχόμενη μη εφαρμογή των ως άνω τιμοκαταλόγων στην πράξη ή/και η τυχόν μη ομοιόμορφη τήρησή τους από τα μέλη της Ένωσης, ουδόλως επηρεάζει τη στοιχειοθέτηση της υπό κρίσιν παράβασης από μέρους της Ένωσης κατά τα προαναφερθέντα, απορριπτέου ως αβάσιμου του περί του αντιθέτου ισχυρισμού της καταγγελλόμενης[68]. Και τούτο, δεδομένου ο με οποιονδήποτε τρόπο καθορισμός τιμών, συνιστά εξ αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού, ανεξαρτήτως των υποκειμενικών προθέσεων των εμπλεκόμενων μερών ή/και των πραγματικών αποτελεσμάτων που τυχόν προκλήθηκαν στην αγορά (βλ. προαναφερθείσα νομολογία).

67. Με βάση τα ανωτέρω εκτεθέντα, καταδεικνύεται ότι η Ένωση έλαβε αποφάσεις που είχαν ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού ως προς την τιμολογιακή πολιτική μεταξύ των μελών της. Συνεπώς, προκύπτει ότι η Ένωση προέβη σε παράβαση του άρθρου 1 του Ν. 703/1977.

ε) Δυνατότητα εξαίρεσης βάσει του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 3959/2011

68. Η εφαρμογή της εξαίρεσης του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 υπόκειται σε τέσσερις προϋποθέσεις, δύο θετικές και δύο αρνητικές:

α) η συμφωνία, απόφαση ή εναρμονισμένη πρακτική πρέπει να συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου,

β) πρέπει να εξασφαλίζει δίκαιο τμήμα στους καταναλωτές από το όφελος που προκύπτει,

γ) οι περιορισμοί πρέπει να είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των στόχων αυτών και

δ) η συμφωνία, απόφαση ή εναρμονισμένη πρακτική δεν πρέπει να παρέχει στα μέρη τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού.

66 Βλ. Πρακτικά Συνεδρίασης 15-7-2014, σελ.33.

67 Βλ. Πρακτικά Συνεδρίασης 15-7-2014, σελ. 15, 21 και 22.

68 Βλ. ενδεικτικά Πρακτικά Συνεδρίασης 15-7-2014, σελ. 8, 9, 17 και 30.

69. Οι τέσσερις προϋποθέσεις των άρθρων 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 είναι σωρευτικές, δηλαδή οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις οφείλουν να αποδείξουν ότι πληρούνται και οι τέσσερις προκειμένου να χορηγηθεί εξαίρεση. Εφόσον έστω και μία από αυτές δεν πληρούται η συμφωνία, απόφαση ή εναρμονισμένη πρακτική είναι αυτοδικαίως άκυρη[69].

70. Το άρθρο 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 δεν αποκλείουν a priori ορισμένα είδη συμφωνιών, αποφάσεων ή εναρμονισμένων πρακτικών από το πεδίο εφαρμογής τους. Ωστόσο, οι σοβαροί περιορισμοί του ανταγωνισμού – όπως ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών- δεν ενδέχεται να πληρούν τις προϋποθέσεις εξαίρεσης από την απαγορευτική διάταξη του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011[70]. Ειδικότερα, οι συμφωνίες αυτές κατά κανόνα δεν πληρούν (τουλάχιστον) τις δύο πρώτες προϋποθέσεις του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011. Δεν δημιουργούν δηλαδή αντικειμενικά οικονομικά πλεονεκτήματα[71], ούτε και προσπορίζουν οφέλη στους καταναλωτές[72]. Επιπλέον, αυτά τα είδη συμφωνιών κατά κανόνα δεν πληρούν το κριτήριο του απαραίτητου χαρακτήρα βάσει της τρίτης προϋπόθεσης[73].

71. Συνεπώς, θα πρέπει να αξιολογηθεί εάν εκάστη εκ των ερευνώμενων για τους σκοπούς της παρούσης πρακτικών πληροί τις προϋποθέσεις υπαγωγής είτε στην απαγορευτική διάταξη του αρ. 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977, ως ίσχυε, και του Ν. 3959/2011, είτε στην ευεργετική διάταξη της παρ. 3 του εν λόγω άρθρου.

72. Στην υπό εξέταση περίπτωση, από την έρευνα δεν προκύπτουν στοιχεία που καταδεικνύουν ότι πληρούνται σωρευτικά οι προβλεπόμενες στο άρθρο 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 προϋποθέσεις ατομικής εξαίρεσης, καθώς περιοριστικές του ανταγωνισμού ρυθμίσεις, όπως ο ορισμός υποχρεωτικών ή κατώτατων τιμών, δεν μπορούν να αξιολογηθούν ως δικαιολογημένες, προκειμένου να διασφαλιστεί η ελάχιστη ποιότητα των επαγγελματικών υπηρεσιών και να προστατευτούν οι καταναλωτές από πλημμελείς υπηρεσίες[74]. Δεν πρέπει, εξάλλου, κατά την εκτίμηση της δυνατότητας χορήγησης απαλλαγής να παραβλέπεται το γεγονός ότι η εν

69 Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/97, σκ. 42 (όπου και νομολογία των Ευρωπαϊκών δικαστηρίων που μνημονεύεται σχετικά).

70 Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/97, σκ. 46.

71 Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/97, σκ. 49.

72 Βλ. ενδεικτικά απόφαση ΓενΔ, Τ-29/92, Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisatiesinde Bouwnijverheid (SPO), σκ. 294. Βλ. επίσης Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/97, σκ. 46.

73 Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004 C 101/97, σκ. 46 και 79 (και νομολογία που μνημονεύεται σχετικά).

74 Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής, Έκθεση σχετικά με τον Ανταγωνισμό στον Τομέα των Επαγγελματιών Υπηρεσιών, COM(2004) 83 τελικό, 9.2.2004, και Έκθεση Ομάδας Εργασίας του ΟΟΣΑ, Competition in Professional Services (SERIES: ROUN DTABLESONCOMPETITIONPOLICY), DAFFE/CLP(2000)2.

λόγω απόφαση φέρει χαρακτηριστικά οριζόντιας συμφωνίας, αφού συμβάλλει στην υιοθέτηση ομοιόμορφης συμπεριφοράς από επαγγελματίες που είναι ανταγωνιστές μεταξύ τους. Ως εκ τούτου η ως άνω απόφαση της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης δεν πληροί τις προϋποθέσεις εξαίρεσης του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 και απαγορεύεται ως περιοριστική του ανταγωνισμού.

73. Αναλυτικότερα, η Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης προέβαλε τον ισχυρισμό ότι η έκδοση και αποστολή τιμοκαταλόγων οδοντοτεχνικών εργασιών σε οδοντιάτρους της περιφέρειάς της είχε ως στόχο, μεταξύ άλλων, τη διασφάλιση της ποιότητας των οδοντοτεχνικών και οδοντιατρικών υπηρεσιών. Εντούτοις, σύμφωνα με το ΔΕφΑθ[75] «[α]ν οι κανόνες δεοντολογίας, η επαγγελματική συνείδηση, οι πειθαρχικές κυρώσεις και, ενδεχομένως, και οι αστικές ευθύνες δεν είναι ικανές να αποτρέψουν ασυνείδητους επαγγελματίες από την εσκεμμένη υποβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών, ο καθορισμός των ελάχιστων αμοιβών δεν είναι το πρόσφορο μέτρο... το οποίο θα διασφαλίσει την ποιότητα των υπηρεσιών αυτών». Ως εκ τούτου, ο ισχυρισμός της Ένωσης δεν μπορεί να θεωρηθεί ως βάσιμος, δεδομένου ότι οι τιμές που αποτυπώνονται στους εν λόγω τιμοκαταλόγους δεν μπορούν να αποτρέψουν ασυνείδητους επαγγελματίες να προσφέρουν υπηρεσίες χαμηλής ποιότητας.

74. Επιπροσθέτως, η αποστολή τιμοκαταλόγου από την Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης σε οδοντιάτρους της περιφέρειάς της, προκειμένου αφενός να προσδιορίζεται ευχερέστερα από τους οδοντιάτρους το συνολικό κόστος των παρεχόμενων οδοντιατρικών εργασιών (συνυπολογιζομένου του κόστους των οδοντοτεχνικών εργασιών και υλικών) και αφετέρου οι οδοντίατροι να είναι σε θέση να προβαίνουν ευχερέστερα σε διαπραγματεύσεις-συνεννοήσεις με τους οδοντοτεχνίτες[76], δεν μπορεί να αξιολογηθεί ως δικαιολογημένη, αφού ούτε δημιουργεί αντικειμενικά οικονομικά πλεονεκτήματα[77], ούτε και προσπορίζει οφέλη στους καταναλωτές[78] και επομένως δεν πληροί τις προϋποθέσεις εξαίρεσης του άρθρου 1 παρ. 3 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011.

75. Επισημαίνεται παρεμπιπτόντως ότι, εφόσον αποδειχθεί παράβαση του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 ή/και του Ν. 3959/2011, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις φέρουν το βάρος απόδειξης ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 1 παρ. 3 του ίδιου νόμου. Συνεπώς, η επιχείρηση που τυχόν επικαλεστεί τη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 ή/και του Ν. 3959/2011 πρέπει και να αποδείξει ότι πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις[79]. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν. 3959/2011, κατά τη διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής Ανταγωνισμού, για την εφαρμογή των άρθρων 1 και 2 καθένας φέρει το βάρος απόδειξης των ισχυρισμών του.

76. Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία του φακέλου, το υπόμνημα και την ακροαματική διαδικασία, η Επιτροπή Ανταγωνισμού διαπιστώνει την εκ μέρους της ένωσης επιχειρήσεων με την επωνυμία «Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης» παράβαση της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 αναφορικά με τον προαναφερθέντα όρο του καταστατικού της, για το χρονικό διάστημα από την ημερομηνία υιοθέτησης του καταστατικού (30 Νοεμβρίου 1988) έως και σήμερα, και την εκ μέρους της ανωτέρω Ένωσης παράβαση της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 703/1977 αναφορικά με την έκδοση και αποστολή των ως άνω τιμοκαταλόγων..

Θ. ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΥΡΩΣΕΩΝ

Θ.1. Γενικό πλαίσιο

77. Η ΕΑ έχει την αρμοδιότητα επιβολής κυρώσεων για αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 3959/2011. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 του Ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 1 του Ν. 703/1977), εάν η Επιτροπή Ανταγωνισμού μετά από σχετική έρευνα που διεξάγεται διαπιστώσει παράβαση των άρθρων 1 και 2 ή/και των άρθρων 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) μπορεί, με απόφασή της, να επιβάλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή στις ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση. Περαιτέρω, με βάση το άρθρο 25 παρ. 2 του Ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 2 του Ν. 703/1977), για τον καθορισμό του προστίμου λαμβάνονται υπόψη, μεταξύ άλλων, η σοβαρότητα και διάρκεια της παράβασης, ενώ το επιβαλλόμενο πρόστιμο μπορεί να φθάσει μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης. Όταν η παράβαση που διέπραξε η ένωση επιχειρήσεων συνδέεται με τις δραστηριότητες των μελών της, το επιβαλλόμενο πρόστιμο μπορεί να ανέρχεται μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών των μελών αυτής, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 25 παρ. 3 του Ν. 3959/2011 (προϊσχύον άρθρο 9 παρ. 2 του Ν. 703/1977).

78. Κατά την άσκηση της ανωτέρω αρμοδιότητάς της, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια (εντός του κατά το νόμο ανώτατου ορίου) για τη συγκεκριμενοποίηση του εκάστοτε επιβληθησομένου προστίμου, προκειμένου να διασφαλίζεται με επάρκεια το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, εν ανάγκη κινούμενη και αυστηρότερα της προηγούμενης τυχόν πρακτικής της.

79. Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 12-05-2006 αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, η Επιτροπή «...καθορίζει το βασικό ποσό του προστίμου για κάθε επιχείρηση σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. Εν συνεχεία, εφόσον το

75 Βλ. ΔΕφΑθ 1026/2007, σκ. 8, ΔΕφΑθ 1027/2007 σκ. 8 και ΔΕφΑθ 1028/2007 σκ. 8, που επικύρωσαν την ΕΑ 292/IV/2005, Οδοντιατρικοί Σύλλογοι (βλ. παρ. 4).

76 Βλ. την με αριθ. πρωτ. ΕΑ 5581/4-7-2012 επιστολή της Ένωσης Οδοντοτεχνιτών Κρήτης.

77 Βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/97, σκ. 49.

78 Βλ. ενδεικτικά απόφαση ΓενΔ, Τ-29/92, Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisatiesinde Bouwnijverheid (SPO), σκ. 294. Βλ. επίσης Ανακοίνωση Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ 2004, C 101/97, σκ. 46.

79 Βλ. ενδεικτικά ΔΕφΑθ 559/2010, σκ. 18 (όπου και νομολογία των Ευρωπαϊκών δικαστηρίων που μνημονεύεται σχετικά), ΔΕφΑθ 2891/2009, σκ. 19.

κρίνει σκόπιμο, προσαυξάνει ή μειώνει το βασικό ποσό, ανάλογα με το εάν συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις» (βλ. παρ. 5-6 της Ανακοίνωσης). Ειδικότερα, το βασικό ποσό του προστίμου προκύπτει ως εξής:

α) ορίζεται ποσοστό ύψους μέχρι 30% επί των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα που αφορούν στην παράβαση με κριτήριο τη σοβαρότητα αυτής, και

β) το ποσό αυτό υπολογίζεται επί των ετήσιων ως άνω εσόδων για κάθε έτος της παράβασης (βλ. παρ. 8 της Ανακοίνωσης). Σε περίπτωση που η παράβαση ένωσης επιχειρήσεων συνδέεται με τις δραστηριότητες των μελών της, το ανωτέρω ποσοστό υπολογίζεται επί του αθροίσματος των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων των επιχειρήσεων - μελών τους (βλ. παρ. 9 της Ανακοίνωσης).

Θ.2. Εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση

80. Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, κριτήρια καθορισμού του βασικού ποσού του προστίμου αποτελούν η σοβαρότητα και η διάρκεια της διαπιστωθείσας παράβασης (βλ. παρ. 6 της Ανακοίνωσης της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 12-05-2006).

81. Εν προκειμένω, και ελλείψει άλλων οικονομικών στοιχείων, ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου λαμβάνονται υπόψη τα συνολικά ετήσια έσοδα (κύκλος εργασιών) της Ένωσης που προέρχονται από τις συνδρομές των μελών της κατ' έτος.

Πίνακας 1

Έτος	Κύκλος Εργασιών σε €
1988	[...]
1989	[...]
1990	[...]
1991	[...]
1992	[...]
1993	[...]
1994	[...]
1995	[...]
1996	[...]
1997	[...]
1998	[...]
1999	[...]
2000	[...]
2001	[...]
2002	[...]
2003	[...]
2004	[...]
2005	[...]
2006	[...]
2007	[...]
2008	[...]
2009	[...]
2010	[...]
2011	[...]
2012	[...]
2013	[...]
Σύνολο	[...]

Πηγή: Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης

α) Σοβαρότητα της παράβασης

82. Σύμφωνα με την ανωτέρω Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, προκειμένου να αξιολογηθεί η σοβαρότητα μίας παράβασης, η Επιτροπή Ανταγωνισμού λαμβάνει, ιδίως, υπόψη της το είδος της παράβασης, τα αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα που προκλήθηκαν ή απειλήθηκε να προκληθούν στην αγορά, το ειδικό βάρος της κάθε επιχείρησης στη σχετική αγορά, το οικονομικό όφελος που αποκόμισε ο παραβάτης, την οικονομική δύναμη της επιχείρησης που παραβιάζει τους κανόνες ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, καθώς και την έκταση της γεωγραφικής αγοράς (βλ. παρ. 10-11 της Ανακοίνωσης). Κατά πάγια πρακτική και νομολογία, ως ιδιαίτερα σοβαρές παραβάσεις θεωρούνται οι οριζόντιες συμφωνίες ή οι αποφάσεις ένωσης επιχειρήσεων που αφορούν σε άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμών.

β) Διάρκεια της παράβασης

83. Το ποσοστό επί των ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης όπως καθορίστηκε κατά τα ανωτέρω υπολογίζεται για όλη τη χρονική διάρκεια της παράβασης (βλ. παρ. 12 της Ανακοίνωσης).

γ) Επιβαρυντικές και ελαφρυντικές περιστάσεις

84. Το βασικό ποσό του προστίμου μπορεί να προσαυξάνεται, εάν συντρέχουν επιβαρυντικές περιστάσεις ή να μειώνεται, εάν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις (βλ. παρ. 14-15 της Ανακοίνωσης).

Εφαρμογή στην κρινόμενη υπόθεση

85. Εν προκειμένω, με βάση τα στοιχεία του φακέλου, η Επιτροπή έκρινε ότι συντρέχουν τα ακόλουθα:

- Φύση των παραβάσεων: Η Ένωση προέβη, μέσω της θέσπισης της προαναφερθείσας σχετικής ρήτρας του καταστατικού της (άρθρο 21), σε πρακτική η οποία συνιστά πρόδηλη εξ' αντικειμένου παράβαση του άρθρου 1 Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011. Επίσης, παραβίασε ευθέως το άρθρο 1 Ν. 703/1977, μέσω της έκδοσης και αποστολής των προαναφερόμενων τιμοκαταλόγων που συνιστούν, κατά περιεχόμενο, καθορισμό τιμών κατά τα προεκτεθέντα.
- Πραγματικός (ή δυνητικός) αντίκτυπος στην αγορά: Ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών συνιστά σαφή παράβαση και σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού, ο οποίος από τη φύση του θεωρείται ότι έχει αντίκτυπο στην αγορά.
- Οικονομικό όφελος που αποκόμισαν ή επιδίωξαν να αποκομίσουν οι παραβάτες: Στην προκειμένη περίπτωση

δεν μπορεί να προσδιορισθεί το οικονομικό όφελος για την Ένωση ή τα μέλη της, διότι η επίμαχη ρήτρα του καταστατικού δεν αποδείχθηκε ότι εφαρμόσθηκε στην πράξη. Το ίδιο ισχύει και για τους ως άνω τιμοκαταλόγους, των οποίων η εφαρμογή δεν αποδείχθηκε στην πράξη.

● Έκταση της γεωγραφικής αγοράς: Όσον αφορά τη σοβαρότητα της παράβασης σε σχέση με τη γεωγραφική της έκταση, σημειώνεται ότι εκτείνεται στους Νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου Κρήτης, ήτοι σε περιορισμένο μέρος της ελληνικής επικράτειας.

● Διάρκεια της παράβασης: Η παράβαση του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 και του Ν. 3959/2011 καταλαμβάνει μεγάλο χρονικό διάστημα, ήτοι από την ημερομηνία υιοθέτησης και δημοσίευσης του καταστατικού της Ένωσης της 30ης Νοεμβρίου 1988 έως και σήμερα. Επίσης, αναφορικά με τους ως άνω τιμοκαταλόγους η παράβαση του άρθρου 1 του Ν. 703/1977 καταλαμβάνει το διάστημα ετών 2001 έως 2010 και αποτελεί ενιαία και διαρκή παράβαση.

86. Με βάση τα ανωτέρω, η Επιτροπή προσδιορίζει ως βασικό πρόστιμο για τις διαπιστωθείσες στο ως άνω σκεπτικό παραβάσεις των άρθρων 1 του Ν. 703/1977 και 1 του Ν. 3959/2011, τα ακόλουθα ποσοστά επί του ετήσιου κύκλου εργασιών της Ένωσης (λαμβάνοντας, επίσης, υπόψη ότι η αντι-ανταγωνιστική σύμπραξη εμφάνισε ιδιαίτερη ένταση την περίοδο 2001 – 13/5/2010, λόγω των τιμοκαταλόγων):

Πίνακας 2

Έτος	Ποσοστό
1988 - 2000	[...]
2001 - 13/5/2010	[...]
14/5/2010 - 2013	[...]

87. Κατ' ακολουθίαν, μετά την εφαρμογή των ως άνω προσδιορισθέντων ποσοστών επί του ετήσιου κύκλου εργασιών της Ένωσης, το βασικό ποσό του προστίμου διαμορφώνεται ως ακολούθως:

Πίνακας 3

Έτος	Κύκλος Εργασιών	Ποσοστό επί της αξίας	Βασικό ποσό προστίμου
1988	[...]		[...]
1989	[...]		[...]
1990	[...]		[...]
1991	[...]		[...]
1992	[...]		[...]
1993	[...]		[...]
1994	[...]	[...]	[...]
1995	[...]		[...]
1996	[...]		[...]
1997	[...]		[...]
1998	[...]		[...]
1999	[...]		[...]
2000	[...]		[...]
2001	[...]		[...]
2002	[...]		[...]
2003	[...]		[...]
2004	[...]		[...]
2005	[...]	[...]	[...]
2006	[...]		[...]
2007	[...]		[...]
2008	[...]		[...]
2009	[...]		[...]
1/1 - 13/5/2010	[...]	[...]	[...]
14/5 - 31/12/2010		[...]	[...]
2011	[...]		[...]
2012	[...]	[...]	[...]
2013	[...]		[...]
Σύνολο			[...]

88. Επιβαρυντικές και ελαφρυντικές περιστάσεις: Με βάση τα στοιχεία του φακέλου ως ελαφρυντικές περιστάσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν: (α) το γεγονός ότι από τα υπάρχοντα στοιχεία και την έρευνα της Υπηρεσίας δεν φαίνεται να έχει γίνει διαγραφή μελών ή επιβολή άλλης πειθαρχικής ποινής κατόπιν εισήγησης του Πειθαρχικού Συμβουλίου[80], δηλαδή δεν έχει τύχει εφαρμογής στην πράξη το άρθρο 21 του καταστατικού, στοιχείο που αποτελεί ιδιαίτερα ελαφρυντική περίσταση στην εν λόγω υπόθεση και (β) το γεγονός ότι η Ένωση επέδειξε προθυμία και συνέπεια αναφορικά με τη συλλογή στοιχείων από τη Γ.Δ.Α. και, ως εκ τούτου, συνεργάστηκε αποτελεσματικά με την τελευταία κατά το στάδιο της έρευνας. Το γεγονός ότι, παρά τον εξ' αντικειμένου παραβατικό της χαρακτήρα, η εφαρμογή των ως άνω τιμοκαταλόγων δεν αποδείχθηκε στην πράξη έχει ήδη συνεκτιμηθεί κατά το στάδιο προσδιορισμού του βασικού προστίμου (βλ. ανωτέρω).

89. Συνεκτιμώντας τις προαναφερόμενες ελαφρυντικές περιστάσεις, το βασικό ποσό του προστίμου ([...] ευρώ) μπορεί να μειωθεί κατά ποσοστό[...]. Ως εκ τούτου, το ποσό του προστίμου προσδιορίζεται σε [...] ευρώ.

90. Κατά πάγια πρακτική και νομολογία, εφόσον το υπολογισθέν, με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές, πρόστιμο υπερβαίνει το ανώτατο κατά νόμο όριο του δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της τελευταίας χρήσης, θα πρέπει να περιορίζεται στο ποσό αυτό.

91. Εν προκειμένω, λόγω της σοβαρότητας αλλά και της μεγάλης διάρκειας της διαπιστωθείσας ενιαίας παράβασης, το ως άνω υπολογισθέν πρόστιμο ποσού [...] ευρώ υπερβαίνει εκ των πραγμάτων το ανώτατο κατά νόμο όριο του δέκα τοις εκατό (10%) του συνολικού κύκλου εργασιών της Ένωσης για την τελευταία σχετική χρήση (2012)[81]. Κατά συνέπεια, το πρόστιμο θα πρέπει

80 Βλ. Προσκομισθέντα Πρακτικά των Γενικών Συνελεύσεων ετών 2001-2012.

81 Δεδομένου ότι δεν είναι διαθέσιμα τα οικονομικά στοι-

να περιοριστεί στο ποσό αυτό. Ειδικότερα, μετά την αναπροσαρμογή με βάση το ανώτατο κατά το νόμο όριο προστίμου (10%), το πρόστιμο για τη διαπιστωθείσα παράβαση των άρθρων 1 του Ν. 703/77 και 1 του Ν. 3959/2011 διαμορφώνεται σε 218 ευρώ.

92. Σύμφωνα με το άρθρο 27 παρ. 2 του Ν. 3959/2011: «Η Επιτροπή Ανταγωνισμού μπορεί να διατάξει την επιχείρηση ή την ένωση επιχειρήσεων που παρέβη τον παρόντα νόμο να δημοσιεύσει την απόφαση (...) σε εφημερίδα, η οποία κυκλοφορεί σε πανελλαδική ή τοπική κλίμακα, ανάλογα με την εμβέλεια της αγοράς, στην οποία εκδηλώνεται η παράβαση, τη σοβαρότητα και τα αποτελέσματα της τελευταίας». Στην παρούσα υπόθεση κρίνεται ότι η ενημέρωση σε εφημερίδα πανελλαδικής και τοπικής κλίμακας σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα της επίμαχης ρήτρας του καταστατικού της Ένωσης δύναται να αποτρέψει άλλες ενώσεις επιχειρήσεων από τη θέσπιση παρόμοιων όρων στα Καταστατικά τους ή σε άλλα κείμενα με δεσμευτική ισχύ, π.χ. σε Κώδικες Δεοντολογίας, και επομένως να τις προστατεύσει από τη διάπραξη ενδεχόμενων παραβάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού. Επίσης, η δημοσίευση αυτή μπορεί να συμβάλλει στην ενημέρωση του πληθυσμού σχετικά με την ελεύθερη διαμόρφωση των τιμών των οδοντοτεχνικών εργασιών.

93. Τέλος, η προσωπική και έγγραφη ενημέρωση-υπενθύμιση από την Ένωση προς όλους τους οδοντιάτρους που δραστηριοποιούνται στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου, ότι οι τιμές των οδοντοτεχνικών εργασιών εφαρμόζονται ελεύθερα και χωρίς καμία παρέμβαση της ιδίας θα εξαλείψει κάθε ενδεχόμενη σχετική αμφιβολία των οδοντιάτρων ως προς το εν λόγω ζήτημα.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Τμήμα αποφάσισε ομοφώνως και σε φανερή ψηφοφορία για την Ένωση Οδοντοτεχνιτών Κρήτης τα ακόλουθα:

1. Διαπιστώνει ότι η Ένωση παραβίασε, το άρθρο 1 του Ν. 703/1977, όπως ίσχυε, και το άρθρο 1 του Ν. 3959/2011, όπως ισχύει α) με την περιγραφόμενη στο σκεπτικό καταστατική πρόβλεψή της για το διάστημα από τις 30 Νοεμβρίου 1988 έως σήμερα και β) με την έκδοση τιμοκαταλόγων με κατώτατες τιμές για το διάστημα ετών 2001 έως 2010.

2. Επιβάλλει σε αυτήν πρόστιμο για την ως άνω διαπιστωθείσα παράβαση ύψους διακοσίων δέκα οχτώ (218) ευρώ.

3. Απειλεί κατ' αυτής πρόστιμο και χρηματική ποινή, για την περίπτωση κατά την οποία βεβαιωθεί με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού η συνέχιση ή η επανάληψη της διαπιστωθείσας παράβασης, ή η μη συμμόρφωση της Ένωσης με την παρούσα απόφαση.

4. Υποχρεώνει την Ένωση, κατ' εφαρμογή των ως άνω διατάξεων, να απαλείψει από το καταστατικό της την περιγραφόμενη στο σκεπτικό σχετική ρήτρα και να παραλείπει την ως άνω διαπιστωθείσα παράβαση στο μέλλον.

5. Υποχρεώνει την Ένωση να δημοσιεύσει το δελτίο τύπου της Επιτροπής Ανταγωνισμού στη μεγαλύτερη σε κυκλοφορία τοπική εφημερίδα εκάστου των Νομών Ηρακλείου και Λασιθίου, αντίστοιχα.

6. Υποχρεώνει την Ένωση να αποστείλει με συστημένη επιστολή και απόδειξη παραλαβής σε κάθε ένα από τους οδοντιάτρους, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στους Νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου το σχετικό δελτίο τύπου που θα εκδώσει η Επιτροπή Ανταγωνισμού, και να επαναλάβει στην επιστολή της, ότι οι τιμές για τις οδοντοτεχνικές εργασίες διαμορφώνονται ελεύθερα.

7. Υποχρεώνει την Ένωση να ενημερώσει εγγράφως τους οδοντοτεχνίτες-μέλη της για την απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού, και να κοινοποιήσει το εν λόγω έγγραφό της στην Επιτροπή Ανταγωνισμού και

8. Υποχρεώνει, επίσης, την Ένωση να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού, εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από την κοινοποίηση σε αυτήν της παρούσας, τα μέτρα που αυτή έλαβε σε υλοποίηση των ανωτέρω υποχρεώσεων.

Η απόφαση εκδόθηκε την 24η Σεπτεμβρίου 2014.

Η απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ο Προεδρεύων

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ

χεία για το σύνολο του έτους 2013, λαμβάνονται υπόψη τα οικονομικά στοιχεία του 2012.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * ΤΗΛ. 210 52 79 000 * FAX 210 52 21 004